

se mi, da le-to v primerjavi s precej visokimi stroški prinaša le malo dobička. Gospodinja namreč ne bo iskala najbližjega neznanega čebelarja, ko pa se lahko napoti v najbližjo veleblagovnico. Problem trženja medu pa bi bil odpravljen, če bi tam lahko našla bolj ali manj poceni med. Gre torej za primerno nizko ceno.

Tega pa nikakor ne gre razumeti tako, kot da lahko nemški čebelar prideluje kakršen koli med, zveza pa je odgovorna le za prodajo oziroma reklamo. Zveza čebelarjev lahko ponudi le propagandno gradivo, z njim pa lahko vsak čebelar reklamira svoje pridelke.

Vrste medu in območja izvora

Verjetno mi bo marsikdo očital, da moja razmišljanja ne bodo odpravila problema trženja oziroma prodaje medu. Zato vas sprašujem, kako kupcem pojasniti, da je med oljne repice kljub slabi aromi in za

nekatero presladkemu okusu 3-krat več vreden kot aromatični, skrbno obdelani uvoženi med?

Navaditi se bomo morali na razločevanje med vrstami medu glede na kraje izvora. Kljub temu da »visokogorec« prodaja svoj temni gozdni med po 10 do 15 DEM za kilogram in mešani med s srednjegorskega območja po 7 DEM, mora nižinski čebelar med oljne repice prodajati celo pod ceno, da bi prodal nakopičene zaloge. Takšen je pač zakon trženja. Res pa je tudi, da poljedelstvu oziroma čebelarstvu pečene piške še nikoli niso same od sebe letale v odprta usta.

Dolgo pisanje, kratek nauk: Kupci bi morali spoznati »domače« vrste medu tudi glede na območja izvora, to pa bi moralo spodbuditi njegovo željo po nakupu.

»Die Biene«, št. 12/1992.

Prevedla in priredila:

Mateja Leskovar

godovina slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

OB 300-LETNICI ACADEMIAE OPEROSORUM,

PRVE PREDNICE SAZU

1693–1993

mag. MARIJA STANONIK

PREDGOVOR

Lani spomladi so se v Žireh srečali mladi čebelarji iz cele Slovenije, da bi se pomerili v znanju o medonosni žuželki in spretnosti čebelarjenja. Za to priložnost so me domačini naprosili za droben prispevek. Zakaj so to storili in kako da jim prošnje nisem mogla odreči, je v sklepu tukajšnjega pisanja.

Poslikane panjske končnice kot neprekosljiva, morda najbolj avtentična slovenska umetnost, so doživele že lepo javno in strokovno pozornost, česar pa ne bi mogli reči o razmerju do čebele v besedni umetnosti, naj bo v njeni govorjeni ali pisani varianti. Tukajšnji oris je pravzaprav prvi, da skuša dati strnjen pregled o tem, kako tematizirata edino živalico, ki umira in ne poginja, slovenska slovstvena folklor in literatura.

Zato se priporočam za uvidevnost pri tistih, ki bi jih pogosti in včasih široki navedki utegnili motiti, in za potrpežljivost pri vseh, ki jih bo nemara utrujala tudi tristo let stara slovenščina, čeprav je črkopisno in deloma pravopisno že posodobljena. Predvidevam namreč, da zlepa kdo ne bo več kopal v zapuščene rove ali po čebelarstvo, nabiral »medu« z včasih že pozabljenih cvetov slovenske kulture.

Morebiti pa bo branje po kolikor mogoče sistematičnem redu predstavljene motivike komu v veselje in korist. Izkazalo se je namreč, da za slovensko slovstveno folkloro in literaturo čebela še zdaleč ni le pojav narave, ki iz cvetnega nektarja pridobiva in podarja človeku cekinasto hranivo, ampak tudi žlahtna metafora in ne nazadnje simbol velikih in visokih prizadevanj in dosežkov človekovega duha na naših tleh. Tako je tukajšnji prispevek mogoče razumeti tudi kot primerno dopolnilo dosedanjim publikacijam s področja čebelarstva, ne nazadnje katalogu ob reprezentativni razstavi na Dunaju l. 1989: Človek in čebela (Apikultura na Slovenskem v gospodarstvu in ljudski umetnosti.)

Uredništvu Slovenskega čebelarja, posebno uredniku prof. Janezu Miheliču, se iskreno zahvaljujem za objavo.

UVOD

Že od davnih let se narava in kultura nikjer drugod ne povezujeta tako srečno, kot ju povezuje čebela – zgled marljivosti in popolne urejenosti v združbi sebi enakih, vendar tudi tu ne ubežimo spoznanju o relativnosti vsega obstoječega saj je kdo »priden kot čebela«, kdo drug pa je »len kot trot«.

Ta spis skuša ozavestiti, kar je bilo morda doslej premalo očitno, kako je pomembnim dogodkom v slovenski kulturi kot zgled in simbol botrovala tudi ta mala drobna živalica. Ob tem pa seveda ne smemo pozabiti njene koristi za tistega, ki se loti gojenja in oskrbovanja njenega zaroda. Nenazadnje je nekatere pisce navdihnili za nekaj priscnih strani v slovenski literaturi.

I. PODOBA ČEBELE V SLOVENSKI KULTURI

Leta 1693, v letu Valvasorjeve smrti, je bila v Ljubljani ustanovljena **Academia operosorum**. Njeno delovanje sprva skoraj ni bilo opazno, saj se je šele leta 1701 slovesno predstavila javnosti. Tedaj je slavnostni govornik, doktor prava Janez Štefan Florjančič, pl. Grienfeldski, v baročno okrašenem govoru, seveda latinsko, med drugim dejal: »Kakor čebelice zbirajo med iz cvetic in ga nosijo v satovje človeku v korist, tako tudi operosi srkajo sok z raznih pisateljev in ga zbirajo v satovju, vsem v korist... Ne samo koristno, tudi sladko delo je to. Kaj naj bo človeku v tem kratkem življenju slajšega, kakor – kot v ogledalu natančno – pregledovati preteklost tolikih stoletij in sklepati na prihodnost, varovati se hudega?«¹

Celotno Florjančičevo besedilo v tej zvezi je ohranjeno v knjižici **Apes Academiace**

Operosorum Labacensium, 1701 (Čebele ljubljanske akademije delavnih), ki so jo operosi izdali ob tej priložnosti. Na prvi strani je v bakrorezu »upodobljen grb (ali morda, simbolna podoba) *Academiae operosorum*: pred ljubljansko panoramo z Gradom v ozadju stoji visok panj, iz katerega vzletajo čebele. Grb s to podobo nosi

v kljunu velik orel z razpetimi krili in s kraljevsko krono na glavi. V grbu je tudi napis: **NOBIS ATQUE ALIIS OPEROSI (NAM IN DRUGIM: delavni).**² V uvodu knjižice so objavljena pravila akademije, ki v dveh členih izrecno omenja privzeti simbol: »Kakor je namen vsake akademije slovstveno delovanje in njega prirastek, tako bo poglobitveni in posebni namen te ljubljanske Akademije, ki se ponaša s sim-

bolom čebel: pasti se kakor čebele in okušati razne cvetice piscev ter nabrano nositi kot v en sam uljnjak.« Tako se glasi prvi, v tretjem pa sledi: »Kdor pa bo želel pridružiti svoje ime tej ustanovi, naj pisno sporoči svojo željo predsedniku Akademije ali kateremu drugemu akademiku, in če bo sprejet v skupnost, naj si izbere simbol, povezan s čebelami, ter si nadene akademsko ime, ki ga bo uporabljal bodisi samo zase bodisi povezano s svojim priimkom, če bo kaj objavil v tisku.«³

Slavnostni govornik se je v svojem govoru najprej ustavil ob antičnih motivih in zgodovinskih dogodkih v zvezi s čebelami, nato pa je utemeljil izbrani simbol za ljubljansko akademijo in komentiral privzeta imena prvih akademikov na slovenskih tleh. Triindvajset znanstvenikov, povečini Slovencev in laikov, trinajst pravnikov, štirje zdravniki in šest duhovnikov⁴ je dobilo ne le svoje ime, ampak tudi svoj likovni simbol. Dodana je razlaga v latinskih heksametrih, in to z obveznim motivom čebele.

»Akademski predsednik – prečastiti in presvetli gg. **Janez Krstnik Prešeren**, Kranjec iz Radovljice, doktor presvetega bogoslovja, prošt ljubljanske stolne cerkve in odbornik slavnih kranjskih stanov, imenovan **Odločni** (Resolutus)«, si je prislužil naslednji epigram ali namig k simbolu: »Pot ni vrlini prestma, ni trudu preozka stezica, če roj številen poslal nanjo odločen je duh. / Trnje ne straši, saj up in trud vse težave premaga, kajti bodeči je trn z vrtnico zraščeno trdno. / Kakor čebelice med izmed trnja nam nosi bogastvo naš **Resolutus** s cvetic, ni ga nevarnosti strah.«⁵ Drugi člani Akademije si sledijo po abecednem redu, vsak s svojim grafičnim simbolom in epigramom. Tretji po vrsti Karel Henrik Schweiger, **Molčeči**, je označen takole: »Ko že globoka je noč in spanje tihota privablja, / ptica uživa pokoj, mir je v ulnjakih čebel. / Site od sladke strdi počivajo zbrane v zavetju: / z duhom učenim samo družijo spokojni se mir. / Tacita mi preučuj, po njem **Taciturnus** je moder, / modrec o vsem ti molči, vtem ko molči, vse umé.«⁶ Zanj ni posebej navedeno, s čim posebej se je ukvarjal. Za

Janeza Jakoba Schillinga pa na primer zremo, da je »doktor presv. bogoslovja« in je njegovo akademsko ime **Umirjeni**. Od tod naslednji epigram: »Trdna postane minljivost, če z duhom to trdnost zaznaš, / trdno je sveto nebo, sleherni človek minljiv. / Prah je bil človek, prah je in prah bó, a v duhu zaznavaj: / v prahu umrilen nekoč trdno v nebesih bo stal.

Prah pomirja čebele, jim daje miru in pokoja: / potlej, ko bomo pepel, sedež nebeški bo naš.«⁷ Janez Jurij Hočevar, »doktor obojega prava,« **Čisti**, si je našel lepo prispodobo iz narave: »Lilije čiste čebela si išče, pasoč se po cvetju, / sredi večernih poljan snežni njih vrhi rasto, / Jaz po ukazu Narave vzdignem, grem tja, koder čista/ srca cveto, ki ljubeč moja jih muza goji. / Ali nam lilije čiste ne kažejo čistosti duše? / Čisti je muzam predrag **Candidus** sredi čebel.«⁸ »Za ničevu nikdar / Pozorni, / Marko Grbec, doktor medicine« ima naslednji »namig k simbolu«: »DA bi ime ti živelo in slave po smrti želiš si – hrani se torej že zdaj s sladke vrline strdjo. / Paše ne daje čebelam plevel, temveč lilije bele, / ne iz napak, iz vrlin hrano dobi poštenjak. / Ognj zato se pregreham, ne maraj za ničevu nikdar, / pa boš, **Intentus**, vsekdar delaven nam, **operoz**.«⁹ »Spiritus agens in najbolj prizadeven član te družbe je bil kronist, zgodovinar in pravnik Janez Gregor Thalnitsher – Dolničar (1655–1719).« »Okrog sebe in stolnega prošta Janeza Krstnika Prešerna, prvega predsednika, je zbral izobraženo ljubljansko plemiško, cerkveno in višjo meščansko smetano ter z njo po zgledu italijanskih akademij, zlasti rimske Akademije pa tudi bolonjske akademije Gelatov, katere član je bil, ustanovil enake vrste družbo.«¹⁰ Temu ustrezen je tudi njegov epigram: »Četa učenih čebel napolnjuje ulnjake s sokovi, / kakor za stavo hiti delati zlati si med, / ve, da bo zima prišla, zato si ga spravlja za zmeraj. / Providus vneti tako študije trajne goji, / zbira pod streho medeno okrog sebe prežlahtne Kamene, / prvi jih vabi, naj z njim sklenejo zvezo trdno.«¹¹ Zadnji v vrsti je »**Nemirni**, Jurij Sigismund Pogačnik, doktor filozofije in medicine«, nje-

Kako so cenili čebelo že naši predniki, povedo tudi grbi in simboli članov naše prve akademije.

gov epigram pa se glasi: »Žarke jutranjega sonca je zmeraj ljubila čebela, / ljubljena sonca bila, bralka nemirna medu- / Glej že na pašo leti, ko komajda vstaja Apolon, v prsih ji želja gori, naj gre po nektar njegov. Cvetje izbrano nabira Sollicitus, saj pridobitni / žene nagon ga na plan, sladek obeta mu sad.«¹²

Kdo je zlagal epigrame z njihovimi bravurami, ki jih je, po besedah prevajalca Primoža Simonitija, v prevodih le težko vse ohraniti, ni dokončno pojasnjeno. Nasprotno pa je znano, da je večino bakrorezov izdelal Andrej Trost, bakrorezec iz Valvasorjeve grafične delavnice. Domiselno je vključil v podobo geslo vsakega akademika, njegovo akademsko in pravo ime ter grb, kot simbol pa je zmeraj prikazan uljnjak s čebelo v letu ali na cvetu, v roju ali sama zase.¹³

Academia operosorum je zamrla okrog leta 1725. Kaj je bilo temu vzrok, ni ugotovljeno; a misel nanjo ni nikdar več zamrla, tako da so imeli člani nove Academie operosorum l. 1781, ko so se po dveletnem zbiranju v zaprtem krogu predstavili javnosti, svojo prednico očitno v zavesti, saj so govorili takorekoč o »devetdesetletnici« svoje ustanove.¹⁴ Toda medtem ko je bila prva Academia operosorum po duhu še humanistična in po jezikovni strani latinska, po zavesti glavnih članov še kranjsko-domovinska, je bila druga, obnovljena akademija po duhu prosvetljenska, po rabi jezika in po svojih narodnoprosvetiteljskih namenih pa že izrazito slovenska.¹⁵ V obeh akademijah pa ima sedanja Slovenska aka-

demija znanosti in umetnosti dve pomembni predhodnici, katerih člani so si bili za svojo delavnost (Academia operosorum = akademija delavnih) postavili za zgled čebelo.

V času delovanja prve Akademije delavnih so že nastajale prve pridige Janeza Svetokriškega. Tudi on je na nekaj mestih uporabil za primero čebelo, toda medtem ko so v znanosti vztrajali, v okviru humanističnih izhodišč pač, pri latinščini, tu slišimo že slovensko: »Inu dokler jest veliku S. pisma inu vuka S. Vučeniku po latinsku postavem, kakor tudi veliko histori inu Exempelnu naprej pernesem ti, pak kakor ta kunštna čebela boš vunkaj vzel... kar tebi bo dopadlu.«¹⁶ Avtor nagovarja svoje sobrate duhovnike, da ima v svojih pridigah še marsikaj navedeno v latinskem jeziku, vendar naj jih to ne bega, ampak naj si prisvojijo, kar bo njim ustrezalo. Za zgled jim je dal čebelo. Na drugem mestu daje imenitno »pergliho« = primero o tem, kako človek po sebi sodi druge: »En pajk pride na gartrožo, pride tudi na taisto ena čibela, obedva ližeta to gartrožo od kod tedaj, da pajk, kar liže, v strup se preobrne, kar pa čebela liže, v med se preobrne? Ah, ker notrnega (= notranjost – op. M.S.) tega pajka je strupe-na, vse kar užije, v strup preobrne, ker natura te čebele je medena, vse v med preobrne...«¹⁷ Za poduk, da ni mogoče »služiti dvema gospodoma«, Svetokriški vzkligne: »Celo čebele v svojem panju ne morejo trpeti dveh kraljev.«¹⁸

Podobno kot v latinsko pisanih epigramih je tudi tu očitno, da v sedemnajstem stoletju še niso vedeli, da je čebelja matica ženskega spola, zato govore o kralju in ne o kraljici. Staršem Janez Svetokriški, vrhunski mojster slovenske baročne pridige, polaga na srce: »Sveti Bazilijus je dejal, da imate vi sturiti kakor stori kralj teh čebel: kadar hoče, de bi njegove čebele začele med skupaj znašati, ner poprej on iz panja zleti, ter išče pri rožicah med,

kadar te druge čebele exempel svojega kralja vidijo med skupaj zbirat, v tej viži tudi one ga zbiražo in skupaj znašajo... Ker sveti Bazilijus perloži, de njemu se zdi, de Sveti Duh je Očetom in materam, Gospodarjem in Gospodinjam tem višjim (= nadrejenim – op. M.S.) in duhovnim zapovedal, de se imajo učiti od čebel rekoč: »Sledi citat v latinščini, ki po naše pomeni: »Delaj tako, kakor želiš, da bi delali tvoji otroci.«¹⁹

(Nadaljevanje prihodnjič)

SEJEM MEDU, GOB IN MALIH ŽIVALI BO V DOBRUNJAH PRI LJUBLJANI OD 22. DO 26. SEPTEMBRA 1993

Vse čebelarje, ki želijo prodajati čebelje pridelke na sejmu medu, gob in malih živali, ki bo v združenem domu v Dobrunjah pri Ljubljani od 22. do 26. septembra 1993, obveščamo, da je sodelovanje na sejmu brezplačno. Možna je tudi prodaja čebelarске opreme in izdelkov iz čebeljih pridelkov. Pripravili bomo tudi tekmovanje za najkvalitetnejši med. Pisne prijave pošljite na naslov: Jože Novak, Avsečeva 5, 61103 Ljubljana, najkasneje do 1. 9. 1993.

Prireditveni odbor

Bolezni čebel

NEKAJ POJASNIL O DELU VETERINARSKO-SVETOVALNE SLUŽBE ZA ČEBELARSTVO

MIRA JENKO-ROGELJ

Temeljni program zdravstvenega varstva čebel za leto 1992, potrdilo pa ga je tudi ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, se tudi za leto 1993 ni spremenil.

S pomočjo predsednika komisije za zdravstveno varstvo čebel pri ZČDS mag. Franca Javornika smo pripravili predlog za usklajevanje veterinarske zakonodaje z zakonodajo zahodnih držav in ga posredovali ministrstvu za kmetijstvo. Zakonodajalec je v posameznih točkah spremenil Pravilnik o ukrepih za zatiranje in izkoreninjanje kužnih bolezni čebel (Ur. list R Slovenije, št. 20-24.IV. 1992 str. 1577), na podlagi katerega je RVU izdala tudi Obvezno strokovno navodilo o izvajanju preventivnih ukrepov za

preprečevanje, zdravljenje in zatiranje kužnih bolezni čebelje družine. Odgovora glede predloga za pregled medu in uzakonjenje čebelarских preglednikov pa še nismo prejeli.

Na pogovor smo povabili predstavnico Oddelka za nove veterinarske proizvode Alenko Malenšek iz KRKE. Po predlogu naj bi namreč Krka za slovenske čebelarje izdelovala zdravila za čebele. Z izgubo jugoslovanskega trga tudi naša največja farmacevtska hiša obrača čebelarjem hrbet. Letos razprodajajo še zadnje količine enilkonazola, zdravila za zdravljenje poapnele zalege. Edini njihov proizvod, ki ga uporabljamo v čebelarstvu, je zdaj razkužilo

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK

Tudi redovni sobrat Tobija Lionellija – Janeza Svetokriškega (že ime pove, da je bil doma iz Vipavskega križa) Mihael Krammer–Rogerij Ljubljanski (1667–1728), torej iz Ljubljane, se je za primerjavo sem in tja zatekel v svojih pridigah po pomoč k »čebelicam«. Ko nasprotuje napovedovanju prihodnosti iz črt na roki, pravi: »... barknem (= vržem, brcnem – op. M.S.) to prekleto humšt (= kunšt, spretnost – op. M.S.) od sebe: vener na tako vižo, kakor ta čebelica, katera iz ene strupene rože, iz eniga škodljiviga cvejtja uzame za se nekoliko nuca; taku jest ostanem per te kumšte, inu pogledam na vaše roke, de vam povejm, ali: boste ziher, ali: na ziher stali pred Bugam: ...²⁰ V pridigi o svetem Bernardu, ki ga kot zavetnika časte čebelarji in voskarji,²¹ je pater Rogerij kot moto zapisal: »Čudna inu ena nebeška čebela, /Bil je Bernard, poln dobriga dela, /Inu usih čednosti.«²² Avtor nato nadaljuje, kako omenjenega svetnika nekateri primerjajo lepi rdeči gartroži, drugi beli liliji, angelcu ali vrtecu. »Ali jest bodem donas vunkej spustil eno čebelico, katera bode iz letih rožic ta med vunkej serkala. Ali katera je leta čebelica? je donašni S. Bernard, kateri prou bode imenovan leta medeni Dohtar. Leta je tajsta čebelica, od katere je že zdaunej naprej govoril ta modri Syrah: Slaba, med tem, kar leta, je ta čebela: inu začetik te sladkusti ima nje sad. Kaj pak za ena čebelica je bil S. Bernard, inu kaku je on ta med teh čednosti zbiral, bodem donas izkazal.«²³ ... Ali poslušajte: kaku še dalej je flisek (= pridno – op. M.S.) med zbirala ta donašna čebela S. Bernardus ... Če u tim verte je on zagledal kaku ternje; taku si on zamislil

je na ternovo krono: če on je pogledal na enu drevu, taku se je spoumnil na križ, ... Čudna inu ena nebeška čebela, bil je Bernard, poln dobriga dela, inu usih čednosti.

Prepirajo se med sabo ti Filozofi, inu Naturalisti, aku te čebele ta med zbirajo že sturjen s tih rožic, inu s cvejtja, ali pak tajstiga sture one v sebi popolnoma. Aristoteles mejni, de tajstiga zbirajo čebele že sturjen med. Plinius pak, inu Dioscorides menjo, de one sesajo eno sladko rožo, iz katere potler ta med sture.

Ta čebela ima večji glas, kakor truplu. Taku ušafan je bil tudi S. Bernardus, ta nebeška čebela; njega truplu, inu život je bilu ene slabe postave, za volo velikih postou, inu oistre pokure, katerim udan je bil S. Bernardus: ali štima njegova imela je en velik glas inu ajfer ... Te čebele so ene susebnu gorke, inu uroče nature. Takišen je bil tudi Bernardus, ta nebeška čebela, zakaj njega serce gorlu je naizrečenu u lubezni prutje Kristusu ... Tukaj je pokazal Bernardus, kaj za ena goreča u božji lubezni čebela bil je on na zemli. Ta čebela je tudi lahke nature. Za volo tega pravi Cornelius ona uselej ima en kamenčik per sebi, de njo vejter na uzame ... Taku je Bernardus ta lahka nebeška čebela, nosil ta kamenčik te pohleušine per sebi: inu za tega volo ni ga mogil uzeti ta vejter te preuzetnosti. Bug hotil, de bi mi tudi, po exemplu te donašne nebeške čebele se taku zaderžali.

Ena mertva čebela, kadar se poškrofi z jesiham, pravi Hugo, taku zupet ona oživi ... Letega potreba ni imela ta donašna nebeška čebela; zakaj ona nigdar

Večina grbov članov akademije je vsebovala čebele kot simbol marljivosti in vztrajnosti.

ni umerla v kakoim naglaunim grehi. Vselej se je **Bernardus** stonovitnu ohranil per žiulejnu gnade Božje. Pač pak **Bernardus** obudil je od smerti druge poredne čebele, katere bile so umerle v velikih naglaunih pregrehah... Ena čudna stvar so te čebele. Cilu kunštnu na šest voglov Celice one delajo, inu ke notre med zbirajo, inu tamkaj prebivajo. Ja **Thomas Cantipr.** piše eno reč, nad katero zauzeti se more en sledni človek. Bila je ena žena, piše on, kateri te čebele so doli stopale. Podvučena od ene druge žene, uzame ona tu cartanu S. Rešno Telu per obhailu, nese tajstu, inu ga dene k tim čebelam: in glejte zdajci so one nehale doli padat, so začele iz čistim uskam okulu S. Zakramenta eno cerkovco zidat; inu kir so jo končale, so one potler raven tajste ostale, inu na ves glas pejle, inu svojga Stvarnika hvalile. ... Ta čebela zbira, inu ima sladak med na sebi; kakor govori od tega S. pismu... Ali zraven tega ima tudi ona tu želu, s katerim ona upič, inu absode, kadar ima potreba. Taku ušafan je bil tudi S. **Bernardus**, ta nebeška čebela. Bil je on imenovan... poln medu za volo svoje dobrute, inu sladke besede! ali čez use to imel je on tudi to želo, s katerim pičel je on, kadar je bila potreba...

Tri stvari so na svejtu, namerč ouca, gos inu čebele, katere same na sebi so maihine, inu poredne: ali vener z njih sture se velike reči, katerim potler ves

svejt more pokoren biti. Ta ovca da svojo kožo, iz katere se sturi pergament. Gos da tu perje, s katerim pišejo firšti, inu Krajli na pergamen svoje zapovidi. Ta čebela pak da ta usik (= vosek – op. M.S.), s katerim ti Krajli pečatjo svoje pisma; katerim pismam more potler ves svejt pokoren biti... Ta čebela je sicer ena naumna stvarica; ali vener u djanju skaže eno susebno zastopnost. Ona spozna, katera je fouš, inu katera je rejs frišna roža. Spriča nam letu S. Pismu... Ob enim času peršla je **Kraljica Sabba** h **Kralju Salomonu**; skušala je ona njega zastopnost, inu mu je naprej nesla use sorte uganke. K zadnimu postavi ona pred njega dve lejpe rožice, katerih ena bila je fouš ta druga pak frišna, inu resnična? vener pak glih ena ti drugi, de ti oči niso mogle izločit to fouš od te resnične. Kaj sturi ta modri Salomon? poslal je on po eno čebelo, tajsto je on spustil na te rožice, katera zdajci sedla je na to pravo rožico: inu na tako vižo spoznal je Salomon to pravo od te fouš rože... Ali pojmo še enkrat nazaj h čebelam. Lete, kakor se dobru vej; hite po lejti ta med spraulat, inu nobirat, de potler imajo živež po zimi. Glih na tako vižo se je zaderžal tudi S. Oča **Bernardus**, ta donašna nebeška čebela.²⁴ Zakaj, že maniristično, Rogerij imenuje **Bernarda**, da je »nebeška čebela«, zvemo šele proti koncu pridige, ko avtor pripoveduje, kako je svetnik spoznal, katera je res prava roža, namreč Kristus, Sin božji. Nanjo je obrnil vso svojo pozornost in srkal med iz nje. V tej zvezi avtor predstavlja tudi **Bernardovi** mistični doživetji s Kristusom in njegovo Materjo:

»Poslušajte, kaku se je enkrat letu godilu. Molil je **Bernardus** enkrat z gorečim ajfram pred enim **Crucifixam**, inu spremišluval to britku terplejne, inu smert svojga Izveličarja: pole, ta čas ofna svoje roke Kristus od križa, inu objame **Bernarda**; postavi njega usta na svojo desno stran, rekoč **Bibes Bernard**. Pi, sесеj muoj **Bernard** s mojga serca trošt, inu veselje. Ah pač srečna čebela! Kaj z' en med, kaj z' eno sladkust si ti ta čas sesala, inu občutila.

Tukaj je Bernardus spoznal, kaj z' enu ternje, inu fouš rože je use posvetnu veselje, inu de nikir derge (= drugje) kakor v Bugu je ta pravi trošt inu sladkust.

Še ena druga rožica je bila, na kateri Bernard sesal je tudi ta nebeški med, inu trošt. Perkazala se je njemu enkrat Maria Divica. Bernard v njo ves zaljubljen, zdihne: ... O ti prečista Devica! pokaži, de si ti moja perserčna Mati: na kateru zdajci pomoli ona njemu svoje divične perse, inu reče: ... Pi, inu sesej muoj Bernard muoje divičnu mleku, s katerim došla sim muojga Sinu, de taku bodeš glih, kakor en bratic Sinka muojga perserčniga. Ah! kaj z' en nebeški med je sesala ta nebeška čebela. S. Bernard nazemli ...²⁵ Pridigo končujejo besede: »... bodimo flisik čebele, inu spraulajmo med dobrih del na zemli ...²⁶

Matija Kastelec, ki je bil ne le globok duhovni mož, ampak tudi odlični gradbenik, saj mu zgodovina pripisuje tudi zasluge za razvoj slovenskega kozolca, se Rogerijevemu razpoloženju pridružuje z besedami: »Ta duša, katera želi (= hrepeni, op. M.S.) po božji lubezni, ona iz vsih riči, kar vidi, kar sliši, karkuli dela, iz vsiga more lahko doseči božjo lubezn, kakor ena čibela ta slatki med iz vsake rože.«²⁷

Po Joži Glonarju je »alegorična, simbolična literarna manira, katere pravi izvir tiči v stojični in sofistični filozofiji in ki je, prepojena z raznimi orientalskimi elementi, preko aleksandrinške šole prešla v katoliško eksegezo, zapustila v naši literaturi trajne sledove. To se ne kaže samo v celotnem značaju pisateljev, kakor je npr. Rogerij, ampak tudi v postranskih zunanostih, celo že v različnih naslovih pri raznih pisateljih.«²⁸ »Po isti poti smo dobili stilistični motiv 'čebelo',« nadaljuje Glonar. »V emblematiki se čebela zelo pogosto rabi; v času, ki ima tako veselje na teh igračkah, ima papež Urban VIII. (1623–1644) tri čebele v grbu, kar seveda ni moglo ostati brez vpliva na cerkveno literaturo. Ravno tako si privzamejo mnoge italijanske akademije čebelo za svoj simbol.«²⁹ Verjetno je to vplivalo tudi na simbol prve ljubljanske Academiae operosorum.³⁰

Še Valentin Vodnik, ki ga literarna zgodovina šteje za enega prvih slovenskih pesnikov, se je v začetku svojega literarnega udejstvovanja navezal na ta tok. L. 1794 je nastala alegorija **Stari pevec ne boj se peti**. V njej sebe prikazuje kot čebelico-mladico, svojega mentorja Žigo Zoisa pa kot matico. Čebelica mu je hkrati simbol pesništva, zato je nebeškega rodu: »Čebelca, visoko/ gori v planine/ priletna si upaš/ snežne na brine?// Bi létala nizko/zbirala cvetje,/ nanašala mladim/ célo poletje.// Kraljéva pa cvetka/vabi v višave?/ Te matica pošlje/ na goličave? //Hití nad oblake,/ nič, nič ne mara,/ nje rod je nebeški,/ nič se ne stara.// ...³¹

V nadaljnji zgodovini slovenske literature in hkrati slovenskega naroda pomeni pomembno prelomnico začetek izhajanja pesniškega zbornika z naslovom **Kranjska Čbelica**. Prvi zvezek je izšel l. 1830 in nato do l. 1833 še trije, izid petega pa se je zavlekel tja v leto 1848. Odkod in zakaj prav tak naslov, doslej niso posebej analizirali, le Joža Glonar je zapisal, da je »arkadijske« literarne manire očividni sled ali vsaj 'sacrificium ad captandam benevolentiam'.³²

Avtorje, ki so sodelovali z objavami v Kranjski Čbelici, navadno imenujemo »čbeličarje«,³³ vendar tudi ti, vsaj zavestno ne, niso niti diskurzivno niti v pesmih pojasnili, zakaj tako ime zbornika. Šele v tretjem zvezku Kranjske Čbelice je najti **Povračilo**, pesem, ki govori o čbelici, kako nabira med po cvetju, a jo vihar zanese v vodnjak, da bi skoraj utočila, če je ne bi rešil golobček; ta je odlomil šibico in jo potisnil v vodo, da je zlezla nanjo. A, joj. Goloba je opazil strelec in že pomeril vanj, čbelica pa, ne bodi lena, ga hitro piči v roko in golob odleti. Poanta pesmi je: »**Serce pozabilo/Lubezni ne bo,/ Dobrote vračilo/Da milo nebo.**«³⁴ Pravzaprav gre za verzificiran zgled, da dobrota končno vedno premaga zlo. V četrtem zvezku Kranjske Čbelice pa je objavljena pesem, »**iz starega rokopisa vzeta**«, zato brez podpisanega avtorja, z naslovom »Medved per čebelah«.³⁵ Kosmatinec zavoha med in se skuša posladkati z njim. Čebela stražarka ga piči v jezik: »**Zdaj ko jezik mu oteka,/On rijove ino**

veka: / »Oh, kak britka smert/Mi je sladka sterd!«³⁶ Ko se pozdravi, spet prirenči iz gozda, a tokrat vsiljivca čebele oslepijo. Zgodba je za nauk, kako je sladkosned enak ljudem: »**Sladnost oslepi/ Umne tud' stvari!**«³⁷ Dalo bi se reči, da ta pesem sklepa tisti krog motivov, ki v pridizni tradiciji jemljejo čebele za moralni poduk in zgled.

Edini namig, ki ga je mogoče interpretirati v zvezi z imenom Kranjska Čbelica, je Prešernov epigram Mihlu Kastelcu in ima naslov »**Čebelarju: Zakaj pač muhe moj lovi K***?/Prodajat' misli jih namest čebelic.**«³⁸ Anton Slodnjak opozarja na troje možnosti, kako je mogoče razumeti napis: »Pesnik očita Kastelcu, da so njegove pesmi namenjene za Čbelico, podobnejše muham kakor čebelicam. Bolj dobrodušno za Kastelca bi se dal napis razlagati tudi tako, da zbira Kastelic kot urednik nič-vredna mašila in jih hoče prodajati ljudem v svojem almanahu. Mogoča je tudi razlaga: Kastelic čebelarji in kupčuje s čebelami in z medom, zanemarija pa 'literarno Čbelico'«.«³⁹ Omenjeno dvovrstičnico je Prešeren objavil v razdelku **Seršeni**,⁴⁰ s čimer ne prikriva, da gre za kritičnost do ubesedene problematike. Toda značilno je, da je v Poezijah I. 1846 razdelek s takim naslovom opustil, nekatere epigrame iz njega pa objavil v razdelku Zabavljivi napisi, a jih posamično naslovil **Čbelice puščičarjem, Čbelice pravljicarjem, Čbelice šestomerjcem, Čbelice pesmim brez z s in c, Čbelice pevcem letnih časov.**⁴¹ Hude sršene so z leti nadomestile blažje »čbelice« in iz te operacije je mogoče zaslutiti, kaj bi Prešernu utegnilo pomeniti ime Kranjska Čbelica. Res njeno želo ni tako nevarno kot sršenovo, toda njen pik je še zmeraj neprijeten in boleč. Če se smemo opreti na takšno razlago, ime zbornika ne bi pomenilo le panja, v katerega čebele prinašajo med svojih pesniških izdelkov, ampak tudi uzaveščanje kritičnosti do njih in pojavov v slovenski literaturi in kulturi sploh in nenazadnje v celotnem bitju in žitju slovenskega naroda. Prešeren sam je tej zavezi ostal zvest do konca.

Še tretje imenitno podjetje v slovenski zgodovini je nominalno povezano s čebelo, vendar tako abstraktno, da se tega zlepa

več ne domislimo. Gre za Slovensko Matico. Lovro Toman v Novicah 7. januarja 1863 se je še zavedal popkovine, s katero je povezano njeno ime: »Mislimo in naberajmo moči, da ustanovimo Matico slovensko, iz katere, kakor bučele iz ulnjaka, naj prilete podučilne knjige za narod naš mili.«⁴² Res je bila ustanovljena l. 1864,⁴³ kot zadnja med slovanskimi vrstnicami, a je dala v stoletju in več svojega dela bogate sadove iz svojega »ulnjaka«, kakor dokazuje izišli zbornik ob stoletnici njenega kulturnega poslanstva.⁴⁴

II. PRVI SLOVENSKI SPISI O ČEBELARSTVU

V času, ko je za patra Rogerija svet obstajal »samo zato, da ga 'duhovno' razlaga« in ne vidi njegove »realnosti«, ker »ima svoje duhovne oči uprte samo v sfere, ki leže onstran realnega sveta«, ⁴⁵ je njegov redovni sobrat kapucin Janez Adam Gaiger (1667–1722), pater Hipolit, poslovenil Slovencem, prejkone prvi, geslo o čebelah, kakor ga je v svojem Svetu v slikah (Orbis pictus) zasnoval Jan Komensy, češki pisatelj, filozof in pedagog.⁴⁶ Pod naslovom **Kunšt med delati** piše Hipolit: »**Te čibe le roye inu dajo timu royu eno mačico** (= matico – op. M.S.) **ali krajlica v taisti roj. Kadar on hoče proč zletejti ali pobejgniti, bo nazaj poklican is švenkajnom ene medenice ali ponve. Inu je zapre inu dene v en nov pajn korbo ali čibelnik. One napravljajo šestovogljaste celice inu napolnio taiste z rožnim zonstam** (= sokom – op. M.S.) **inu delajo medenu satovje s kateriga ta med vun solzy. Tu suhu satovje na ognju rezzvrenu** (= zavreto – op. M.S.) **rata k vusku.**«⁴⁷ Žal, so prve slovenske pisane vrstice o čebelah ostale v rokopisu, ker je po spletu nesrečnih okoliščin Hipolitov trijezični slovar, ki bi imel iziti z letnico 1711 in katerega drugi del so bili tudi geselski članki človekovega tvarnega okolja in duhovne dejavnosti, ostal neuresničen naloge baročne dobe.⁴⁸ Tukajšnja obravnava je, tako se zdi, prva objava najstarejšega slovensko pisanega strokovnega članka o čebelarstvu. Kako cenjena je v tistem času začela postajati ta gospodarska panoga, izpričuje dej-

stvo, da je bila na Dunaju ustanovljena šola za tiste, ki bi se bili pripravljali ukvarjati z njim. Prvi učitelj čebelarstva na njej je bil Anton Janša, doma z Breznice na Gorenjskem (1734–1773).⁴⁹ Toda ko je bil ta star komaj deset let, se je s čebelami že od l. 1744 ukvarjal Peter Pavel Glavar, ki je čebelaril, po lastnih besedah, celih štirideset let in vendar ga ni premagala prislovična slovenska zavist, ampak je z zadovoljstvom sprejel dejstvo, da je njegov rojak sprejet za prvega čebelarskega učitelja.⁵⁰ A sam je želel predvsem pomagati slovenskemu kmetu, zato je sestavil **Pogovor o čebelnih rojih**, »ki ga je napisal v nemškem jeziku Anton Janša, dunajski čebelarski učitelj, na kranjsko pa preložil in dopolnil zelo cenjeni, častitljivi učeni duhovnik PETER PAVEL GLAVAR, nekdanji župnik Komende sv. Petra, sedaj lastnik lanšpreške gosposčine/ V letu 1776.«⁵¹

Stane Mihelič ga imenuje »prvi slovenski poljudnogospodarski spis sploh in prvi učbenik za čebelarje posebej. Z njim se začena slovensko strokovno in poljudno gospodarsko slovstvo.«⁵² Žal je ostalo tudi to temeljno delo neobjavljeno polnih dvesto let, po nekaterih znamenjih sodeč predvsem zato, ker je bilo napisano v slovenščini, a nemara tudi zaradi materialnih in drugih obveznosti, ki bi jih morala prevzeti tedanja država za razcvet čebelarstva na slovenskih tleh, kakor je bila Glavarjeva zamisel. Ljubljanska Kmetijska družba natisa njegove razprave o čebeljih rojih sicer ni zavrnila, ampak jo je galantno – »izgubila«.⁵³ Več o vsem tem je najti v knjigi »Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu«, zato tu le še nekaj prostora za besede Petra Pavla Glavarja. Takole pravi v predgovoru k imenovanemu delu: »Že v letu 1771 je napisal A. Janša, Kranjec, rojen pri Radovljici na Gorenjskem, v nemškem jeziku drobno knjižico o čebelnih rojih za svoje poduka željne dunajske čebelarje. Te knjižice, razdeljene po deželah, so prišle tudi na Kranjsko. Ker pa v naši deželi na kmetih nemščina ni v navadi, rabijo malokaterim. To in pa prošnje nekaterih izmed preprostih ljudi, ki se večidel ukvarjajo s čebelami, me je napeljalo, da sem

našega kranjskega čebelarja na kranjski preložil. Ker pa sem tudi sam v deželi star čebelar in po dolgoletnih skušnjah zmožen, da dam o potrebnih čebelarskih rečeh obilnejši poduk, sem sklenil iz svoje skušnje eno in drugo reč dodati in delo našega Janše izpolniti, tako da se bodo mogli lastniki čebel seznaniti s potrebnimi opravili pri svojih čebelah, zlasti pa s strežbo rojem in povečati njih število.«⁵⁴

Ta plat Glavarjeve gospodarske dejavnosti je ubesedena tudi v romansirani biografiji Ivana Sivca z naslovom **In večno bodo cvetele lipe**.⁵⁵ Ob čebelah se je zaradi nesrečnega rojstva zaznamovani gospod tudi duševno pomiril: »Največ tolažbe je našel pri čebelah. Ko sta v Vopovljah s krušnim bratom Jernejem opazovala te pridne delavke, sta jih občudovala le od daleč. Pozneje mu je stari Pasaj povedal toliko učenosti o njih, da se jih je lotil odkrivati tudi sam. Po ure in ure je presedel pred panji in opazoval, ali je vse tisto res, kar mu je povedal krušni oče. Ko je pozneje v Ljubljani odkril dve nemški čebelarski knjigi, je s takim užit-

Prva stran Levstikovega rokopisa knjige Bučelstvo.

kom segel po njiu, kot bi odkril največji zaklad. Iz leta v leto je rasel s čebelami vred. Življenje brez čebel bi se mu zdelo nevredno, zato je tudi na posestvu takoj na široko dalje čebelaril. Še naprej je odkrival skrivnosti o njihovem vzornem delu in življenju. ... Čebelnjak je stal pod graščino, na sončni strani, na tistem koščku komendskega posestva, od koder je imel lep razgled na večino domače zemlje. Za čebele je bil ta kraj še toliko ugodnejši, ker so jih sončni žarki prebujali ob prvem svojem poljubu ter se na večer med zadnjimi v komend-

ski fari odpravili spat. V tem čebelnjaku je imel Peter Pavel kar nekaj ducatov panjev, ki so bili med seboj različni, a se je bil že dogovarjal z rezbarjem Janežičem s Klanca, da mu naredi nove, vse enake velikosti, takšnih mer, kot jih je sam določil za najbolj prikladne ... 'Ko bi le vsi Kranjci vedeli, kako pridna je tale zlata muha ...' si je Glavar zabrunjal v brado, ko je opazoval male delavke. 'Vsaka muha res ne da kruha, ampak tale iz panjev bi bila lahko zgled vse človeški skupnosti ...'

Nekoč so pisali

NAŠI ULNJAKI

FRANC GUNA (nadaljevanje)

Danes imamo po Sloveniji poleg precejšnjega števila tipičnih ulnjakov srednje velikosti tudi nekaj veličastnih ulnjakov, ki zbujajo pozornost zlasti še s svojo čedno zunanostjo. To vidiš že iz fotografskih posnetkov v »Čebelarju« in v naših novejših čebelarskih knjigah. Marsikateri od teh ulnjakov je kakor mala vila, druge pa bi morda lahko primerjal z vikendi. Saj bi prostoren ulnjak marsikdo poleti tudi res lahko uporabljal v ta namen. Iz listanja po knjigah so se mi med drugimi vtisnili v spomin Ambrožičev ulnjak v Mojstrani, Strgarjev v Bohinju, več Žnideršičevih, posebno pa Kalanov na Poljanah in Bukovčev na Prulah v Ljubljani. Zadnja dva sem videl tudi поблиže. Zelo »lušten« je gotovo Rožmanov ulnjak, ki ga gledam v »Sodobnem čebelarstvu«; da bi se le držal! Srce me namreč boli, kadar koli slišim, kako včasih ta ali oni krasni naš ulnjak zadremlje, zaspi in naposled izdihne. Menda vendar ne bo res, kar pravijo, da z gospodarjem navadno pomro tudi čebele. Naj torej žive naši čebelarji!

Zelo razveselljivo pa je, da današnji slovenski čebelarji pri gradnji svojih ulnjakov ne gledajo samo na praktičnost, temveč kažejo poleg iznajdljivosti in izvirnosti tudi smisel in čut za lepo oblikovano zunanje lice.

Lep ulnjak ni le kras vrta ali ponos lastnika, temveč tudi čast naše zemlje. Taki čebelarji so prav gotovo vredni predniki, ki so nam ohranili in pustili tako bogate tradicije.

Da pa bo slika življenja ob naših ulnjakih popolnejša in čim bolj realna, naj dodam še tale epilog, dasi brenkam z njim nekoliko na romantično trubadursko struno!

Rekli smo, da je ulnjak čebelarjev najljubši kotiček. Da – nekaterim je tako privlačen, da bi bili najraje podnevi in ponoči notri – in niso redki, ki poleg omare, mize in stola še vedno najdejo v ulnjaku kak kot tudi za posteljo. Razumem. Kako prijetno je, npr. spati na senu, ko ti blagodejni dežek škreblija svojo pesem na streho kozolca ali skednja. Še vse lepša pa je uspa-vanka drobnih brenčelic, ki ti skozi črno-zasedene okenske mrežice brundajo na uho svojo, kakor šum slapa polno melodijo. Kako hrumi in brni v srebrno mesečino, dokler se doneči večerni fortissimo ne upokoji ob rosnem hladu v nežni jutranji piano!

Zato pa jim tudi ne manjka vasovalcev; najbrž jih imajo še več, kot si mislimo. Eden takih je bil naš prijatelj Matevž. Naj mu bo na tem mestu ohranjen lep spomin! Kadar smo imeli predavanja v njegovem ulnjaku, smo opazili, da stoji postelja na trati pod tepko. Vedeli smo: za danes jo je umaknil, da nam v ulnjaku napravi več prostora. Četudi se je s svojo blago ženko vedno lepo razumel, je vendar najraje in najslaje zaspal pri čebelicah.

nega medu: čisti sortiran med jesenske rese in mešani med z majhno količino primesi medu jesenske rese za izboljšanje arome in dobrega okusa.

Po časopisju, radiu in televiziji nenehno propagirajo uživanje medu. Reklamira ga medicinsko zdravstvena služba, in sicer zaradi njegove zdravilnosti in ohranjanja zdravja prebivalstva. Pakirani in sortirani med hranijo v velikih hladilnih omarah, pri temperaturi 8 – 12°C. Na ta način hranijo približno 60 ton medu. Kupci večinoma zahtevajo kristaliziran med. Prodajajo ga v mlekarnah in v raznih kioskih, zelo radi pa ga kupujejo posebno turisti.

Država le v opravičenih primerih (slaba letina) dovoli uvoz določenih količin medu, vendar je treba za ta med plačati carino, ki gre v sklad za napredek čebelarstva. Med uvažajo izključno prek centrale za med v Oslu. Centrala ima svojo podružnico v Stavangeru, vendar ta nima pravice kupovati medu v tujini. Izvoz domačega medu je

zaradi velike porabe doma zelo omejen. Kupci zahtevajo le domači med.

Centrala ima monopol za izdelavo in prodajo standardnih nakladnih panjev. Čebelarji v treh nakladah, mera satnika pa je 365 x 260 mm. V centrali vsako leto predelajo približno 30 ton voska v armirane satnice s pocinkano žico.

Bolezni in sovražniki čebel: V zadnjih tridesetih letih so na Norveškem imeli nekaj primerov hude gnilobe čebelje zalege (*Bacillus larvae*) in niti enega primera evropske gnilobe (*Bacillus alvei* pluton). Zelo redka je tudi okamenela zalega (*Streptococcus apis*), vendar pa se zelo pogosto srečajo s poapnelo zalego. Noseme imajo veliko manj kot čebelarji v Srednji Evropi. Griže (desinterije) pa so tam pogostejše zaradi dolgih zim in resjevega medu, v katerem so velike količine peloda. Norveški čebelarji ne poznajo večše in tudi varoa k njim menda še ni prišla. Srečni Norvežani!

godovina slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK

... 'Ampak s čebelami sem vse svoje farane močno zastrupil, si je dejal s posebnim zadovoljstvom, ko je primerjal število panjev nekdanj in v letu 1760. Skoraj ni bilo hiše, kjer ne bi imeli vsaj po nekaj panjev, marsikje pa so iz čebelarjenja naredili pravi posel. Celó po kajžah so na veliko čebelarili. Jeseni so njegovi vozniki vozili v velikih lončenih loncih med v Trst, v Kamniku so dobro uspevali medičarji in svečarji, v komendski fari pa ni bilo niti ene hiše več, kjer bi morali odhajati spat z mrakom. Sveče so bile nekaj povsem vsakdanjega, čeprav so drugod veljale za pravo malo razkošje.«⁵⁶

Ivan Sivec je orisal nekaj imenitnih scen ob motiviki čebel in čebelarjenja Petra

Pavla Glavarja, ki si je toliko prizadeval za izboljšanje življenjskega položaja kmeta tako v telesnem kot duhovnem pogledu.

Na koncu naj v tem razdelku omenimo še Frana Levstika. Morda bo za koga presenečenje, da mož ni bil le pesnik, pisatelj, kritik in jezikoslovec, konec koncev tudi politik, ampak, kdo bi si mislil, tudi čebelar. »Poleti 1854 je čebelaril v Retjah, leta 1856 in 1857 pa na Turnu pri grofu Paceju«.⁵⁷ »Kot čebelar je bil Levstik nedvomno učenec, 'retenjskega čebelarja' Jožefa Oblaka (1807–1865), ki je živel kot preužitkar na domu pri Iljevih v Retjah«, vendar je bil tudi Levstikov oče čebelar. Toda pri vsem ne gre pozabiti, da je Levstik študiral teorijo in prakso čebelarjenja iz starejše in nove strokovne literatu-

re⁵⁸. Tako se je lotil tudi strokovnega dela, čigar celoten naslov se glasi: »**Bučelstvo/ po izkušnjah in besedah retinjskega bučelarja Jožefa Oblaka**«. ⁵⁹ Sestavljeno je iz dveh poglavij: **Bučelarsko orodje in Bučele in njih reja**. ⁶⁰ Obe poglavji sta bogato razčlenjeni s podnaslovi in obsegata v prvi objavi v Levstikovem Zbranem delu kar sto petnajst strani. ⁶¹

Tudi to delo je namreč ostalo v rokopisu. Levstik ga je v svoji doslednosti in poštenosti javno pripisal svojemu retenjskemu »učitelju«, toda po mnenju Antona Slodnjaka je kljub temu, da je skladnja mestoma »tako svojska, da bralec kar sliši originalno pripovedovanje vaškega čebelarja in modri-jana«, »Bučelstvo Levstikova duhovna lastnina ali vsaj sad sinteze njegovega uma in Oblakovih izkušenj. – Glede na to bi bilo treba Levstika (z Oblakom vred) uvrstiti med zaslužne slovenske čebelarje«. ⁶²

Za pokušino nekaj odlomkov iz Levstikovega Bučelstva. Namenoma niso izbrani po kriteriju strokovnosti, ampak leposlovja. V Uvodu drugega poglavja stoji: »**Modri Salomon je dejal lenuhu: Pojdi k mravlji ter uči se dela! Ravno tako pridne, redu pa veselejše in mnogo umetnejše so bučele. Ako premišljujemo njih satovje in luknjice po njem čuditi se nam je gotovo, da je ustvarjena žival, ki izdeluje v temi iz voska, po dolgem satu lične, robate, vse enake in vse enolike luknjice, kakršnih bi modri človek z največjim trudom ne mogel dovršiti. Sat pak, dokler ni bilo v njem zalege, je lep, kakor bi bil ves kmalu storjen. Čudili so se torej ljudje od nekdanj bučelam in že mnogo pisali o njih, premišljevale njihovo delo; učeni pak so imeli steklene panje, da bi laže in bolj umeli njih početje. Ali naj si človek še toliko prizadeva, gotovo ne more videti vsega, kaj one v neprestanem trudu počenajajo v svoji domačiji. Pri njih je vse čudovito. Glej, njih ljubezen do svoje matere, njih veliko žalost ob njeni izgubi ali smrti in skrb za svoj panj! Pa tudi korist, ki jo ima človek od njih, je obila, in on si je že v starodavnih časih bučele v svoj prid obračal in obrnil.**« ⁶³ Podnaslov »Gospodarstvo v panju« Levstik začneja z beseda-

Levstikov rokopis knjige »Bücheltstvo«.

mi: »Od nekdanj se je menilo, in sploh mislijo še dandanes, da matica gospodari; zato jo Nemec še zdaj imenuje **kraljico**. Ali mi bolje govorimo, ki ji matica pravimo, mati je res, kraljica pa ne. Panj je republika. Vse, kar koli se ima važnega zgoditi, ukrepljejo same bučele; matica mora biti pokorna jim.« ⁶⁴ Dolej smo že toliko lepega slišali o čebelah, da deluje kot hladna prha, ko slišimo reči: »V mnogih rečeh so nam bučele posneme vreden vzgled, pri usmiljenju pa gotovo ne, ker ne trpe ne hromih ne bolnih. Kar ne more delati, ne sme jesti; samo trotje imajo tukaj posebno čast. Ako se katera izleže, preden je prav godna; ako ji manjka enega rožiča, ker v temi si z njimi pomagajo bolj kakor z očmi; ako nima nožice ali pa dobrih peruti, če je sicer tudi vsa zdrava; hitro jo odslove iz ulja, da mora zunaj umreti.« ⁶⁵ Po Slodnjakovem preudarku je F. Levstik zasnoval knjigo o čebelarstvu l. 1853, da bi popravil napake, ki jih je po njegovem zagrešil kočevski Nemec Jurij Jonke, čigar nemško delo je bilo dvakrat

prevedeno v slovenščino, in sicer z naslovom Kranjski čebelarčik.⁶⁶ Levstik je imel pred očmi praktično knjigo in je snov premišljeno urejal drugače kakor Jonke. L. 1858 jo je že skoraj končal, saj v nekem pismu Antonu Janežiču odgovarja, da ne ve, kje bi jo objavil. V tedanjem časopisju je objavil nekaj strokovnih člankov o čebelah, njegovo poglobljeno delo v zvezi z njimi pa je ostalo v rokopisu, čeprav nekatera znamenja kažejo, da se je še po letu 1863 delal lotil na novo. Začeli so ga že celo tiskati, a je menda zaradi nekih razprtij med avtorjem in založnikom zamisel ostala neuresničena. Levstik je vzel rokopis iz tiskarne, v kateri so ga stavili, in vse kaže, da se po letu 1867 ni več pritaknil Bučelstva. Obležalo je med njegovimi papirji do njegove smrti.⁶⁷

Troje spisov torej o čebelah in čebelarjenju, a vsi trije objavljeni prepozno, da bi mogli zares koristiti uporabnikom. Ostajajo bolj zgodovinski dokaz za pomembnost čebelarstva na naših tleh in ljubezni do »medene muhe«.⁶⁸

III. MOTIVIKA ČEBELE V SLOVENSKI LITERATURI

Razdelek ni zasnovan monografsko, saj bi bilo treba v ta namen pregledati vse slovensko leposlovje. Kljub temu lahko razberemo, da je drobna bzikajoča živalica bolj ali manj tudi tu stalno navzoča – vse do današnjih dni.

Že Prešernova besedna igra v zvezi s čbelico v epigramu Mihlu Kastelincu govori o tem, da se je v romantiki emblem čebele začel razkrajati, saj je pesnikovo igračko mogoče razlagati večsmerno in ne več zgolj kot znamenje za nagovor k ustrezno moralnemu ravnanju. V pesmih o letnih časih, ki jih Prešeren sicer ni maral,⁶⁹ se čbela pojavi v svojem naravnem bistvu in naravnem okolju. Že v prvem zvezku Kranjske Čbelice v pesmi Pomlad kitica o čbeli ni tematizirana programsko, ampak popolnoma neodvisno glede na naslov zbornika, v katerem je objavljena: **Vesela buči/ Bučela hiti / Po rožicah serkljati/ Medu se naserkljati/ Neutrudna želi.**⁷⁰ Podobno je s pesmijo Jesen, kjer v tretji kitici beremo:

»Čbela donosi/Vam, Janži! medu./Na ajdov kruh prosi/ Pogačar satu.«⁷¹ V drugem zvezku je pesem z naslovom Spomlad, v kateri Jurij Kosmač poje: **»Čbela rojila,/ po cvetji leti,/Med resju popila,/ še ajdi želi.«**⁷² Zdi se, da je v tem času v pesnjenju o pomladi motiv čebele postajal že stereotipen: **»Medna leta/ Čbelica,/ Senco spleta/ Lipica.«**⁷³ Urednik Kranjske Čbelice v njenem četrtem zvezku objavlja pesem Natura in v njej je namenil verz tudi »čbelicam«, ki **»pridne buče, v satje nalivajo medl.«**⁷⁴

V poeziji v zvezi s tukajšnjo motiviko prihaja na vrsto Matija Valjavec – Kračmanov. Njegovo »Drevo v cvetu« sledi njegovim obiskovalkam: **»Iz cveta čebele/ nabirajo med,/napravljajo z'ž njega /nebeško si jed.«**⁷⁵ Josip Stritar pa se povrne na stari emblematični tir, ko apostrofira trota kot simbol za lenuha: **»Brez dela dobro trot živi,/ vsak dan ima svoj živež gotov;/ čbela trote naj redi,/ mi nočemo rediti trotov!«**⁷⁶ Še Franca Saleškega Finžgarja, bližnjega Janševega rojaka, je nagovorila klasična slika slovenskih domačij. »Pri ulnjaku« premišlja: **»Kako, čbelice, vam dobro dene /če vas ogreva toplo sonce maja!/ Na pašo v svet za rojem roj odhaja,/ za dom nabirat kapljice medene.«**⁷⁷ Z drugega konca Gorenjske mu odpeva Cvetko Golar, igriv in prisrčen, kot zna biti z naravo le on: **»Poln čbelic sivih je ulnjak/polna je poljana cvetja – / in na veji mladi maj sedi,/ vroč od žarkega objetja.// Rožna je in bela jablana,/ v rosnih žarkih, biserih šumlja/ in čebele drobne pase/ in kot deklica smehlja se.// ...«**⁷⁸ Imenitna je tudi njegova pripovedna pesem **»Čbelar Boštjan«**, verzificirani portret in življenjepis moža s častitljivo dejavnostjo: **»Moj sosed je bil stari oče Boštjan,/ že siv čbelar in nadložen,/ v ulnjaku med panji s svetniki je spal/ in bil kot čebele pobožen.// Na soncu je z njimi vse dni vasoval, poslušal njih sladko je govorico,/ ko umrle so, je po njih žaloval,/ pozimi pil zlato medico.//« ... »A z leti se sklonil je oče Boštjan – /Samo čebele drže me pokoncu,/ še sanja o njih se mi vsako noč – / z očmi jih je božal in grel se na soncu.// In prišel**

je k njemu sveti Ambrož – / o čast in slava mu bodi zapeta! / v poslednji je uri mu bil tolažnik/ in spremil v nebesa ga sveta.// In legel na pare, čebelic je kralj,/ ko bila izpita kupa je grenka – / s prtom je praznim pogrnjen bil,/ ob njem je gorela voščenska.// ... In sedla je drobna čebelica nanj,/ v slovo ga na oko poljubila –/ ...⁷⁹

Pripovedne so tudi Župančičeve otroške pesmi, kakor tista *Ciciban in čebela*.⁸⁰ V njej čebela išče dečka, ki nagaja mamici, da bi ga kaznovala »z bridkim želom«, a ko zve, da otrok ne laže, mu odpusti naga-jivost in njuno srečanje se izteče obema v zadovoljstvo: »Če pa ne laže Ciciban,/po-tem je fant od fare;/ naj skače, vse potare,/da le ne laže Ciciban!// In: 'Cici-Cici-Ciciban!' čebelica prepeva, /vse više poleteva,/za njo mi gleda Cici-ban.«⁸¹ Cicibanovim vrstnikom je Oton Žu-pančič namenil tudi »Sto ugank« in v njih sta dve tudi o čebelah: »To so spretni kuharice,/Vse so lončke prevrnile,/ niti kapljice prelile!«.⁸² Za »satovje s strdjo« je pesnik našel metaforo: »Preluknjana mreža – / masla polna dežela.«⁸³

Šaljivo bridka je Župančičeva v bistvu socialna pesem z naslovom »Ajda«. Malo je znana, zato jo predstavljamo v celoti: »Ajda zori, čebele brenče/ na pašico sladko duhtečo – /nabrale mi bodo za božič potic,/ za svetega Štefana sve-čo . . . // Ej čaki, Majdiša, ne boš, ne boš, /moja ajda je meni narasla!/Ta bila bi lepa, da čreda tvoja/ po moji se njivi bi pasla!// Majdiša ubog je, bogat je Kazin,/ a srce ima nevoščljivo –/pa voli uklene pred valj,/ pa hajd! /Kam žene? Narav-nost na njivo// Ej čaki, Kazin, ti zavidni bedak, / čebele si hotel potreti:/ lahko je čebelam – zletijo drugam,/a tebi ne bode kaj žeti!//«⁸⁴

Josip Murn-Aleksandrov motiv čebele vključil v marsikatero svojo pesem,⁸⁵ naj-boljša med njimi pa je gotovo »Pesem o ajdi«: »Kakor bela grud/ gorka od krvi,/ mlade radosti/v cvetju ajda diši.// Že vsa polna medu/ zacvetela je,/ pala k nogam ko v snu/ ji čebela je. / Grud prostrana jo/ napojila je,/ z božjo pomočjo/ vase skrla je. . . . / Kadar klas šumi,/ kmet

počije se,/ kadar ajda diši, / ji odkrije se!// Plača za ves trud/z medom kdo, s krvjo?/Ktera druga grud/nežna je tako?// . . . «⁸⁶ Moderna impresionistično-simboli-stična pesem.

Najvišje mesto pa je v tukajšnjem okviru rezervirano za Alojza Gradnika, ki najslajši živalski pridelek uporabi za metaforo mate-rinščini. Kot »med« je »naša beseda«! »Od kod privrel si sok besede naše,/ Iz kraških hrastov, iz triglavske trave?/ Iz strug globokih Save, Soče, Drave?/ Si med vekov, nabran, s panonske paše?// . . . O kri, o mleko, naših mater med! / Kot bil si strup za Obre in za Hune, / src naših bodi vedno slajša jed.// . . . «⁸⁷

Jože Udovič zastopa novo poetiko, saj motiv čebele (in rekviziti v zvezi z njo) ni več niti emblematičen niti naturalno realisti-čen, še simbolističen ne, ampak ekspresio-nistično-eksistencialističen: »Panjska kon-čnica« mu zbuja naslednje asociacije: »Leta so se skrila v les,/ naguban kakor staro čelo,/ v njem sanjajo vonjeve lip,/ večerni psalmi čebel.// Misel leta/ kakor čebela/med žlahtno staro vonjavo/ in sivo zelenim grmom pelina.«⁸⁸

Pesniku Barja, Ivanu Minattiju so »čebe-le« predvsem del naravnega dogajanja. Opaža jih »v mladi detelji« v vročini »opol-danskega pastela« in melanholijo jeseni mu poglobljajo tudi »zadnje čebele v aj-di.«* Še trda jesen, ki se preveša v zimo, najde v njih razpoložensko resonanco: »Naj ves občutim predano usihanje ko-renin/ in sinjo govorico neba, /ki nesli-šno prigovarja/vejam, praprotim/ in dre-motnim čebelam:/spati, spati . . . // Tišine bi rad.«⁸⁹ Motiv zimskega mirovanja čebel je vsekakor tankočutno dopolnilo v paleti njihovega življenja, čeprav sam na sebi ne več tako prikupen kot v bujnosti narave, saj nas napravlja otožne in vzkljuje misel na minevanje, smrt. In vendar gre tu še vedno za estetiko lepega, dobrega.

Zadnje postajo v življenju čebel si je za motivni svet ene od svojih pesmi izbral tedaj še mladi pesnik Franc Černigoj in ji dal naslov *Čebeljih rojev boj*: »luči svetlo se bliskajo/ ostró se merijo/ čebele// žela iztrgana/v žrtev zabodena/težko umi-rajo/še bi žele, žele!//⁹⁰ Pesem je iz sedem-

desetih let našega stoletja, ko je bilo v iskanje novega tako v formalnem kot semantičnem pogledu vključeno tudi pisanje brez ločil in velikih začetnic. Če gre, z biološkega vidika gledano, za motiv rojenja čebel in poslavljanje od življenja nekaterih od njih, je z bivanjskega stališča mogoče to imeti tudi za podobo človekovega pehanja in nehanja. Tu ne gre za osamljenost, ki boli Ivana Minattija, da se zahaja zdraviti v naravo, ampak za življenjski prostor mnogih, ki v medsebojnih stikih trejo eden drugega, in nekateri ob tem tudi padajo in popadajo. Skratka, gre za rezko podobo sveta, ko namesto idiličnosti, v kateri čebele obletavajo cvetje, tokrat »rdeči cvetovi plavi/samevajo/rumeni/v belem vetru.«

In kako je z motivom tukajšnje obravnave v prozi? Slovenski avtor prvega slovenskega romana Josip Jurčič že ni šel mimo njega. V Desetem bratu postane prebivališče čebel ljubo shajališče dveh išočih src: »Konec vrta stoji uljnjak. Dasi čebele zdaj pozimi mirno v svojih panjevih spe, zahajam vendar skoro vsak dan tjakaj na klopco sest. Ne bom dejal, da me mika na to mesto le sonce, ki ravno tu sem vsako popoldne posebno toplo sije, ne, mar ti resnico povem, tudi zato hodim rad tjakaj brat, ker dostikrat nahajam tam Manico, s katero se kaj pomeniva.«⁹¹ Tako stoji v drugem Kvasovem pismu prijatelju.

Če v poeziji ni bilo mogoče zaobiti Prešerna, v prozi ni mogoče mimo Ivana Cankarja. Morda je njegova novela »O čebelnjaku«⁹² edina v literaturi v umetniškem pomenu besede, ki že v naslovu tematizira svojo vsebino, čeprav je ta le ogrodje sporočila, da se z lastno vestjo ni igrati. Pisatelj »s Klanca« odpira tudi v njej vprašanja človekove etike, ki se na zunaj razkriva tudi kot socialno vprašanje: »Mrva je bil človek pri šestdesetih letih, slabotne in suhe postave... Živel je na Brestovici že nad štirideset let. Davno že so mu bile oči oslabele in stopil je v pokoj. Gori na hribu je stala zapuščena, polrazpala koča, in tam se je Mrva nastanil. Imel je prekrasen razgled po vsi široki, zeleni dolini; ... Dobrih sto korakov od

koče, malo nižje v dolini je stal Mrvov čebelnjak, njegovo edino bogastvo. In ta čebelnjak ni bil posebno krasen. Videlo se mu je, da je doživel že visoko starost. Slike na posameznih panjih so že zelo obledele; le tu pa tam se je še bleščala gloriola nad glavo neznanega svetnika in razločno se je še videlo črno kolo svete Katarine. Pred panjem je stala preperela tepka s temnimi, razdrapanimi vejami. Kakšno bi bilo življenje, da bi ne imel vsakdo nekaj najljubšega, kar mu daje moč in tolažbo, četudi mu iztrgajo vsa druga bogastva? Mnogo jih je, ki se zavedo svojega najdražjega zaklada šele v nesreči, kadar jim ne ostane ničesar drugega več, ... župan Blokar ima skrinje cekinov, a Mrva ima svoj čebelnjak.«⁹³ Ta se je po razdoru z županom vračal domov, in nenadoma se je zdrznil: »Stal je pred svojim čebelnjakom: povedal je glavo in noge so se mu tresle. Ne mogel bi povedati, česa se je prestrašil; zakaj njegova slutnja je bila tako strašna, da je v prvem hipu ni hotel priznati samemu sebi. 'Kaj mi more? ...' Pred davnim časom mu je bil dovolil iz posebne milosti, da si je postavil čebelnjak na njegovem svetu. A županovo je bilo vse, kolikor daleč je seglo oko.«

Blokar se je čutil osramočenega... Stopil je na prag in hladna sapa mu je zapihala v razgreti obraz... Vrnil se je v sobo in stopil k mizi. Silil se je, da bi izgledal veselo in hudomušno, toda oči so ostale motne in resne, samo ustne so se zategnile v zoprn smehlaj.

'Vidva, Miha in Jernej, mi bosta nocoj pomagala, da napravimo majhno šalo... Samo molčita; ni treba praviti nikomur; – naposled zvedelo se bo tako ali tako...' ... 'Stvar je namreč taka. Mrva je bil nocoj pijan in zmerjal me je kakor hlapca. Zato mu hočem dati majhen spomin... Vrzimo mu tisti čebelnjak na cesto!' Besede so mu prihajale z jezika hitro in trdo, kakor bi se bal ugovorov. 'Čebelnjak stoji namreč na mojem svetu, – razumeta? in jaz bi ga odstranil lahko o belem dnevu, v pričo Mrve. Toda tega ravno nočem; naj se prime za glavo zjutraj in išče po cesti svoje boga-

stvo ... Na vsem tem ni nič hudega: jaz mu postavim lahko drug čebelnjak, deset čebelnjakov, če jih hoče. A zdaj ga hočem udariti ... Torej hitro, — ali pojdeti ali ne? ... Nezadovoljen je bil, potrtn in razburjen. Čutil se je ponižanega in otročjega. Predstavljal si je, kako sodita o njem njegova spremeljvalca, in grizel si je ustne ... 'Tukaj je ... Primita, uprita se, vrzita dol! ... Kaj, da se ne gane?' Župan se je uprl sam z vsem telesom in čebelnjak se je zamajal. 'Še enkrat!' Zahreščalo je in zastokalo, v panjih pa je šumelo. 'Dol z njim! Na cesto!' Čebelnjak se je zrušil na kup in razvaline so ležale razbite v jarku in za občestnim grmovjem. Župan pa je molčal in hitel navzdol ... 'Kaj je vse to samo na sebi? Kje leži hudodelstvo? ... Postavim mu jih lahko deset novih ... A ne, — ne, — ne! Ni samo to! ... Pridi in zapali mi dom nad glavo, — vzemi vse, kar je mojega, in potem me tolaži: "Desetkrat ti povrnem vse!" ... Dà, resnica je! Jaz sem mu ugrabil vse bogastvo, raztrgal sem mu srce in vzel pol življenja. To se ne da ne preklicati ne popraviti ...' ⁹⁴ Župan se po poniglavem dejanju odpravi spat, a v sanjah ga preganja slaba vest in čebelnjak, groteskno spachen, mu povzroča neznosno trpljenje. Še zjutraj je sklenil. **'Končati se mora hi-**

tro ... kakorkoli! Postavim mu še danes tisti čebelnjak ... zaradi te neumnosti ga ne bo vrag jemal!' ⁹⁵ Toda Mrva je bil ponoči bolj zaslutil kot zaslišal, kaj se dogaja z njegovim čebelnjakom: »Skočil je kvišku in obstal kakor okamenel. Njegova drobna, suha postava se je zdela še manjša in še bolj koščena, tenke ustne so se razširile in oči so se široko odprle. Od daleč je zamolklo zahreščalo in čuli so se nagli, vznemirjeni glasovi. Mrva se je prijel za glavo in kolena so mu vztrepetala. 'Kaj počenjaš, nesrečnej? ... Nehaj ... ne ubijaj!' Pustil je vrata odprta za seboj in hitel gologlav na plano. A zunaj je bilo tiho, samo globoko doli so hitele tri črne postave ter izginile za ovinkom. Kup razmetanih desk je ležal pred hruško, naokrog pa je zamolklo šuštel in brenčalo, kakor bi trepetalo v zraku tisoč nevidnih strun. 'Kaj si mi storil ... Čemu ti bo moje življenje?' ... Mrva ni vedel, kam hoče in čemu hiti v vas. Pol nezavedno in opotekaje se je stopal v dolino, — in razgrapana, s kamenjem posuta pot se je vila brez kraja navzdol. Spotaknil se je ob prevrtnjen panj in čebele so završale okrog njega ...

(Nadaljevanje prihodnjic)

z društvenega življenja

DELOVANJE OSNOVNOŠOLSKIH KROŽKOV V SEVNICI, BOŠTANJU IN RADEČAH V MINULEM ŠOLSKEM LETU

FRANCI MAROLT

Delovanje čebelarških krožkov na osnovnih šolah v Sevnici, Boštanju in Radečah je postalo že skoraj tradicija, saj bolj ali manj redno delujejo že vrsto let. V vsem tem času pa so bili učenci najuspešnejši prav v minulem šolskem letu. V krožke se je namreč vključilo največ učencev, izkazali pa so se tudi v svojem znanju na področju čebelarstva. Naj vam predstavim njihove dosežke.

V čebelarških krožkih so učenci spoznavali čebele, čebelarjenje, koristnost čebel,

njinove bolezni in sovražnike, zgodovino čebelarstva, medovite rastline oziroma čebeljo pašo in drugo. Delo krožkov je bilo razdeljeno na teoretični in praktični del. Praktični del so opravljali pri čebelnjakih (različna čebelarška opravila, spoznavanje čebelarških pripomočkov itd.). Pri teoretičnem pouku pa so skušali pridobiti kar največ znanja za samostojno čebelarjenje in se dobro uvrstiti na tekmovanjih mladih čebelarjev. Pri učenju smo uporabljali Priročnik za čebelarške začetnike in številne

žganja uporabljamo čisto destilirano vodo.

Medeno žganje je tako imenovan stranski pridelek v čebelarstvu, in marsikje bo lahko popestril ponudbo. Ob vse hujših

gospodarskih pogojih čebelarjenja ne smemo zanemariti nobenega pridelka, saj nam bo le velik izbor zagotovil boljše možnosti.

godovina slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK – nadaljevanje

'Da, – Mrva je zblaznel . . .' Župana je spreletelo po vseh udih; sklonil je glavo in povsili roke, ne da bi mogel spregovoriti eno samo besedico. 'Nikakor ne more biti drugače . . . Opolnoči . . . da, na vsak način je bilo že opolnoči . . . zazdi se mi naenkrat, da slišim od vašega vrta čudne, zategnjene glasove. A razumel nisem ničesar . . . No, in par trenutkov potem, – jaz odprem okno in pogledam na cesto, – pride Mrva golglav in z razkuštranimi lasmi. Preklinjal vas je, da ste mu ugrabili vse njegovo bogastvo, in govoril zmedene besede o svojem čebelnjaku . . . In glejte! – danes ugledam resnično, da leži njegov čebelnjak razbit ob cesti in v jarku . . . – No, razložite vendar, kaj ste počeli!' . . . 'Mislite si, gospod župan, – Mrva je hodil davi po vasi in pripovedoval vsakemu, kdor ga je hotel poslušati, – o svojem čebelnjaku. Ljudem se je zdelo, da je blazen . . . In zdaj se je zaprl v svoj dom, zapahnil duri in zagrnil okno; nekateri mislijo, da si stori kaj žalega . . . 'No, – in čemu vse to? Kaj zahtevate od mene?' Županov glas je bil hripav in nenaraven. Dacar in Kenk sta ga začudena pogledala in občinski svetnik je jecjal v zadregi. 'Seveda . . . saj razumemo . . . Čebelnjak je malenkost in pameten človek bi se ne vznemirjal zaradi take neznatnosti . . . A kljub temu, – ne zamerite, – je bila v našem slučaju vsa stvar malo drugačna. Pomisliti se mora, da je Mrva poseben človek . . . In zato . . . hm, ni bilo pametno . . . ' . . . Mrva je par me-

secev potem umrl. Jaz ne trdim, da ga je umorila sama žalost – naposled je bil že star in slab. A od tistega časa ni govoril z nikomer. Sedel je na holmu pred svojo kočo, kadar so plavale sence po dolini in je trepetalo v žareči krvi vse zahodno nebo. Takrat je ležala čudovita svetloba na njegovem obrazu, – kakor odsevajo sveče na mrličevih licah . . . ' In župan, – župan živi dalje, kakor žive drugi ljudje. Na večer se napije močnega vina . . . Okna je omrežil in zagrnil s trdnimi ruletami; ne spi pa nikdar sam v svoji sobi in ponoči se včasih dvigne v postelji in strmi z velikimi očmi v temo.⁹⁶

Janez Jalen je v eni svojih najbolj priljubljenih knjig Ovčar Marko uporabil motiviko čebel za karakteriziranje letnega časa in liriziranje sicer živahnega pripovednega dela. Prav na začetku prvega poglavja s pomočjo čebel izpelje enkratno karakterizacijo: »Manica! Poje, kadar je vesela, da nobena pevka na koru ne zna tako. Revica! Najmanj žaluje za mamico, pa jo čaka najhujše. Pred svečnico tisti dan je stresla iz na pol odprte bele kurjice otrplo bečelico in se ni mogla načuditi rjavim hlačkam na zadnjih nožicah – na resju nabranemu cvetnemu prahu. Dihala je v njo, dokler ji ni zaplesala na roki. Kako je šele plesala, se vrtela, vzklikala in se veselila sama. Spustila jo je skozi okno, da bi zletela domov v panj. Zjutraj jo je našla na vrtu v snegu, jo prepoznala po cvetno naprašenih nožicah. Misli! je otrok, ki ne ve, kaj je smrt,

da jo bo zopet ogrel. Skoro ji je sapa pošla; nič in nič, še peč ni pomagala. In si je izmislila: zavila jo je nazaj v beli cvet, jo obdala z resjem, in nesla pokopat v Reber, v najbolj goreč grm resja za Krniškim robom. Kako ne boš vesel otroka s takim srcem... Zopet je pritisnil mrz. Nobena bečela ni zletela iz panja; samo sebi je cvetelo resje... Zjutraj je posijalo sonce. Sneg novincek se je topil in rahljajal revežem zemljo. Ptiči so se zopet oglasili. Vsaka vejica je nosila svojega pevca. Potisnil jih je sneg iz Za vrha v vasi... In kakor rdeča preproga ob velikih praznikih pred velikim oltarjem je na Rebrji od Krniškega roba do Straže znova zažarelo resje, na sedem barv razcvetelo. Med njim so pošumevale bečele in se obešale na drobne cvete. Pomlad je prišla.⁹⁷ Tretje poglavje ima pred očmi predvsem čebele, saj ga je avtor po njih tudi naslovil »Bečele roje«.⁹⁸ Manica se je naveličala pri jarcih. Zmuznila se je k bečelnjaku, sedla za brinov grmiček, da bi jo bečele ne napodile, prisluškovala brenčanju bečel in ogledovala, kako so izletavale in kako težke padale na brade, kadar so se vračale s paše. Tako se je zaverovala vanje, da nič ni čutila, kdaj je prišel k bečelnjaku Vrbanek, postaran možiček, ki je bil kajžo že davno sinu oddal, sam pa si izgovoril bečele, da je modrijanil pri njih, največ sam sebi pa tudi drugim, če so prisledli. 'Manica! Kaj pa delaš tukaj?' 'Jej,' se ga je ustrašila. 'Jarce pomagam striči.' 'Aaa, tako. – Kajne, lepo lete.' 'Ali daleč lete?' 'Za vrh, kjer po sencah resje še cvete in kurjice.' 'Pa znajo same tako daleč, ko so tako majhne?' 'Uuu, še dlje znajo, na vrh Stola znajo.' 'Čudno, da se ne izgube.' Z lesenim ključem je odprl bečelnjak, stopil vanj, pogledal v dvoje, troje panjev, pustil vrata priprta in se nameril k strižajem. Ne zares, kaj bo otrok, tako iz prijaznosti je rekel Manici: 'No, pa ti pasi bečele, bom jaz namesto tebe pomagal striči jarce.' 'No, le.' Manica se je presedla izza grmiča na klopco. Nič več se ni bala bečelic. Veselo so pozdravili Vrbanka na Robu... Otrok bi bil tudi

rad slišal kaj veselega in že je hotela iti povedat, da ne bo več sama pasla bečel, ko je opazila, kako na gosto poletavajo bečele in trotje pred izletavnikom tistega panja, ki je imel na končnici naslikano, kako hudobec babi jezik brusi. 'Ali se je žrelo zamašilo, da ne morejo več domov?' Bečel pred panjem je bilo vedno več in svatovsko veselo brenčanje je preglasilo enakomerno delovno pošumevanje. 'Joj! Iz žrela so se usipale bečele, kakor bi druga drugo podile čez brado. Manica je začela klicati na pomoč: 'Vrbanek! Pojdite pomagat! Ušel bo!' 'Kdo?' 'Babji jezik.' Glasen smeh ji je odgovoril. Vrbanek pa je veselo prihitel k bečelnjaku: 'Roj, roj! Prvi roj. Dva dni pred svetim Jurijem.'⁹⁹ Nato se razpleta pogovor o roju in nanj Jalen pripne sceno s Kuharjevim Tonejem oziroma Antonom Janšo, že omenjenim prvim čebelar-skim učiteljem na Dunaju, a hkrati nadarjenim tudi za slikanje: »Po rebrji za plotom je prišel mlad fant, Kuharjev Tonej: 'Kaj imate res že roj?' 'Saj vidiš,' se je pohvalil Vrbanek. 'Kje imaš pa svetega Ambroža? Obljubiš, ne narediš. Pa bi rad prvi roj izročil v varstvo čebelarskega svetnika.' Tonej je prinesel izpod suknjiča končnico, ki je bil nanjo naslikal svetega Ambroža, kakor je obljubil Vrbanku, za matico, ki mu jo je bil pomladi odstopil: 'Da ne boste hudi name.' Oddal je končnico tako, da jo je moral mož šele obrniti, preden je mogel videti sliko. Začudil se je: 'Nisem mislil, da se ti bo tako sponeslo. Salabolsko!

Kapo in škofovo palico si mu kaj imenitno naredil. Ti pa znaš. Res znaš.' 'Ne znam. Naučil bi se rad.' 'Eee, kaj se boš deval v nič. Kdo pa zna bolje kakor ti?' 'Tisti že, ki je svetega Frančiška na Rodinah upodobil.' 'Res, tisti te je posekal.' 'Tako bi jaz rad znal.' 'Od rad do zares je dolga pot. Ne vem, ali jo boš kdaj prehodil. Ne rečem, ko bi bil Podlipnikov iz Krnic, pa si Kuharjev z Breznice.'... Tonej je sam prav dobro vedel, da lahko opeša na dolgi poti in da bi mu to marsikdo privoščil: 'Kaj sili berač naprej.' Zato je odlašal in si ni upal v svet učiti se slikarstva. Otožna senca mu

je legla na obraz, ki je Vrbanek ni prezrl. Lepo se mu je zahvalil za sliko in ga povabil, naj mu pomaga vsaditi roj. Vedel je, da Kuharjevega nič manj ne ve-sele bečele in panji kakor barve in čopi-či. 'Nič ne maraj, Tonej, bova pa bečelara-tila,' je tolažil Vrbanek Kuharjevega. Obletavana od roja sta se pogovorila o dobro nastavljenih bečelah. Tudi pri Ku-harju so že čakali prvega roja...¹⁰⁰ Na-zadnje sledi Vrbankova zgodba, kako je Noe spravil na ladjo tudi čebele, kako se mu je gospod Bog pri tem posmihal, in končno, kako so se čebele prevzele in si nakopale nesrečo zaradi napuha.¹⁰¹

Predzadnje poglavje spet ubeseduje pomladni čas in Jalen se tu spet posveti čebelam, tokratna motivika pa ni v vlogi lirizma, ampak del pripovedne strukture: »Bečele so tisto pomlad nekaj obolele. Kuharjev Tonej jim je janeža skuhal, ga primešal med strd in pokladal, da jim ozdravi bolne trebuščke. Dobravec jim je pa brinjevca prilil med poklajo, a preveč, zato jih je nadražil na rop. Nje-gov bečelnjak je napadel Kuharjevega in Tonej je sporočil Marku, naj pride s krošnjo, da bo nesel svoje panje v Bid-govec, saj je Za vrhom še boljša paša in klanju je treba umakniti razvijajoče se bečelne družine... Marko je hodil k bečelam v Bidgovec in že koj prve dni dognal, da je medved ovolal bečele in da kar vsako noč poskuša priti do njih. Šel je Pod goro iskat na posodo medve-dji skopec... Pojemajoče je zarenčal medved in se z brunom vred s prese-kano glavo zvalil za grm. Marko pa se je umaknil še za nekaj korakov in prišel bliže šele, ko se medved že dolgo ni več ganil... Nato je zajukal, da se je razleglo po vsem Za vrhu. Oglasil se mu je Kuharjev Tonej že čisto blizu, in se vedel, ko je ugledal Marka in ubitega medveda, od samega veselja kakor otrok...

Svatje... Nihče ni vstopil, dokler ni gospod Tomaž blagoslovil, poškrpil in pokadil hiše in hleva in blagoslovil na vogalu nad vatel visokega, lesenega in barvanega kipa svete Neže z jagnjičem v rokah. Marko ga je želel imeti na novi

hiši v zahvalo, ker mu je sveta Neža pomagala tisto leto, ko se je boril in trpel za Ančko, srečno jarce pasti. Pri-skrbel mu je pa kip Kuharjev Tonej, ki se je bil najprej na Dunaju slikarstva izučil in postal za tem cesarice Marije Terezije bečelar. Vprav Marko mu je peljal na Dunaj minule pomladi šestnajst kranjskih panjev in nič ni zahteval za vožnjo. Kuharjev Tonej pa, Anton Janša, ki ga danes bečelarji po vsem svetu poznajo, zato ker jim je razložil, da trotje ne nosijo vode, da le matice praše, in jih poučil, kako in kdaj in zakaj roji iz panjev lete in še marsikaj drugega, To-nej je pa samo skomizgnil z rameni, ko ga je Marko pobaral, koliko mu je dolžan za sveto Nežo.¹⁰²

Za konec sta ostali še dve spominski pripovedi na otroštvo in obe izvirata iz žirovskega konca. Jožetu Peternejlu čebele pomagajo odkrivati skrivnost rojstva, in zbuja jo skomine »na rženi kruh z me-dom.«¹⁰³ Leopold Suhodolčan pa opisuje svoje doživljanje ob dedovem čebelnjaku ne le z leposlovno nadarjenostjo, ampak tudi z dokumentarno pronicljivostjo. »Kako sem zmerom čakal na povabilo starega ata: 'Poldk, greva malo čebelcat! Potem me je z eno roko prijel pod pazduho, da so mi roke in noge bingljale v pazno, in me je kot rogača nesel proti čebelnjaku. Premikala sva se počasi, ker je stari ata šepal. Čebelnjak za našim kozolcem mi pomeni najlepši spomin na rano mla-dost. Stal je v sončnem bregu, od koder se je lepo videlo na Žiri, na Soro. Za čebelnjakom se je vzpenjala sončna re-ber; bila je premajhna, da bi nahranila ljudi, ki so postavili bajto ob njenem vznožju; preživljali so se še s kleklja-njem in z drugimi deli. Pri hiši se je rodilo devet otrok; to so bili moji strici in tete, trije so umrli kmalu po rojstvu. Sedla sva na klop pred čebelnjak. Stari ata je počasi vlekel pipo. Prisluškovala sva čebelam, ki so oživele s pomladjo. Nepozabno šepetanje čebel, ko se spo-mladi pripravljajo za polet v svet, v sonce, v oblake, v krošnje dreves, na široke cvetoče travnike. Njihova govo-rica se je čez čebelnjak prelivala v veter

v šumenje bližnjih gozdov, v pojoči spomladanski zrak, med ptice, ki so se spuščale k nama. Takrat sem poznal vse čebele v najinih panjih (nikoli ne bom vedel, kdaj in kako me je stari ata tega naučil), lahko bi jih poklical po imenih, kadar bi jih zagledal na cveticah sredi polja. Ko je stari ata odprl panj, je najprej za pozdrav puhnil v čebele nekaj dima; tako so ga prepoznale in se niso razjezile. Potem sva zrla v njihovo življenje; neutrudno so se premikale sem in tja, a tudi v njihovem navideznem neredu je vladal neizprosni red, vsaka čebela je imela svoj opravke. Stari ata mi je s prstom pokazal čebelo, ki je krožila po satnici drugače kot druge čebele, rekel je: 'Vidiš, razlaga jim, kje je odkrila dobro pašo. Natanko jim bo povedala, v katero smer naj odletijo in kako dolga je pot do nove sladke paše.' Ko je odprl naslednji panj, se je nasmehnil in rekel: 'Čebele nikoli ne pošljejo v svet neumnic. Vsaka najprej dobro spozna domači panj, vedeti mora, katera so domača

dela. Najprej je pestunja, potem gradi satovje, nato jo postavijo pred vhod na stražo. Šele ko se dobro izuči, se odpravi v svet.'¹⁰⁴ Nato avtor opisuje, kako sta naletela na čebele roparice in jih zaznamovala ter skušala rešiti domači pridelek medu. Nazadnje nam postane jasno, zakaj ima ta Suhodolčanova pripoved naslov »Čebelja pot«: »Veliko dela sva imela spomladi, ko so nama čebele rojile; na vsak roj sva se dobro pripravila. 'No, Poldk, kateri je zdaj na vrsti?' me je s smehljajem vprašal stari ata. Stopil sem k panjem, napel ušesa in prisluhnil, nato pa pokazal s prstom: 'Tale.' Nisem se zmotil. Ko pa je prišel čas polnih satnic, sva imela s starim atom nekaj dni dela čez glavo. V tistih dneh sem bil od jutra do večera od ust do ušes in tja do rok poln medu. Čebele so me obletavale, a pičila me ni nobena. Pozneje so mi pripovedovali, kako me je stari ata nekega dne zaman iskal okrog čebelnjaka, čeprav me je še nekaj trenutkov prej videl pri panjih. Nadaljevanje prihodnjic

Biodinamično čebelarjenje

RADIESTEZIJA IN ČEBELE

LOJZE LIČEN

Že stari čebelarji so vedeli, da za čebele ni primerno vsako stojišče. Priporočali so, da pred postavitvijo čebelnjaka na določeno mesto tja za krajši čas preselimo nekaj čebeljih družin.

Seznani sem se z radiestezistom P. P. in govor je stekel na čebele. Povedal mi je, da so čebele zelo občutljive za območja, na katerih je zemeljsko sevanje izrazitejše in tudi nekaj nasvetov, kako lahko človek sam približno ugotovi sevanje. Npr. na žariščih rade rastejo koprive, ovce ne pomulijo trave na žarišču, mačke in kače pa na žarišču zelo rade ležijo. Tudi psi se izogibajo temu kraju. Prav zdaj sem imel svoje čebele v bližini Nove Gorice na akacijevi paši in z radiestezistom sva jih šla

pogledat. Ugotovil je, da zabojnik s čebelami stoji prav na križišču žarišč. Povedal mi je, da čebele na takem mestu še bolj nabirajo 10 do 12 dni, nato pa se povsem polenijo. In res, akacije so nabrale kar precej. Nato sem jih kot vsako leto peljal v Trnovski gozd. Na gozdno pašo smo nekaj dni pred tem peljali tudi čebele šolskega krožka iz Solkana. Namestili smo jih na običajno mesto, moje čebele pa smo postavili drugam kot navadno. Zgrešili smo ga za celo dolžino zabojnika. Ko sem prihodnji dan prišel k čebelam, sem imel kaj videti. Šolske so lepo delale, saj je gozd lepo medil. Moje pa so izletavale le izmenično. Takoj sem šel po radiestezista in ugotovil je, da stoji zabojnik zdaj na močnem žariš-

tudi njegovo vlogo pri čiščenju krvi. V ljudskem zdravilstvu jesenska resa uživa sloves naravnega zdravila proti revmatizmu, boleznim mehurja in ledvic, odpravlja ledvične kamne in pesek ter rahitis. Veliko jo uporabljajo kot čistilo za kri, za zdravljenje ekcemov in kožnih izpuščajev. Uporabljajo jo tudi kot čajni preliv za zdravljenje vnetja oči in proti bolečinam v očeh.

O čaju iz cvetja jesenske rese (1 čajna žlička za skodelico, pripraviti kot preliv, obvezno dodati žlico medu) pravijo, da pomaga tudi pri nespečnosti.

Spomladanska resa (*Erica carnea* L.)

K Pagonovim iz Žabč sem leta vozil svoje čebele na spomladansko reso. Nekoč sem tja prispel že konec marca. Kojca je bila vsa rdeča, toplota pa je vabila čebele v goro. V panjih je bilo že precej medu. Nenadoma se je pojavil mali oblček. Čebele so divje rinile v panje. Padle so prve snežinke. Po tleh je ležalo veliko čebel in lezlo proti spodnjim bradam. Zaman, večina je obležala. Kmalu se je razvedrilo in čebele so spet normalno delale – žal brez tistih, ki so padle.

Za prvi maj smo šli po čebele in jih peljali na akacijo. Panji so bili težki in polni,

vendar delavk ni bilo. Pripeljali smo skoraj prazne panje. Pridušal sem se, da me na Bukovo ne bo nikoli več, vendar sem se prihodnje leto iz gole radovednosti spet odpravil tja. Spet se je veliko obetalo in že prihodnje dni smo panje nakladali in jih vozili pod goro Kojco v bližino Bevkove domačije. Žal pa je bil končni rezultat spet podoben prejšnjemu.

Vsekakor je spomladanska resa odlična paša za čebele, vendar le tedaj, ko izgine sneg, torej šele aprila. Če pa je pomlad zgodnja, lahko čebelarji izgubijo vse čebele in za druge paše to leto ni več možnosti.

Spomladanska resa je znana sorodnica borovnice. Kot rečeno, v ljudskem zdravilstvu ne razlikujejo med spomladansko in jesensko reso in ju tudi enako uporabljajo.

Velikokrat najdemo spomladansko reso na suhih prisojnih gričih na apnenčevi podlagi; raste pa tudi visoko v gorah.

Nabiramo cvetoče nadzemne dele, uporabljamo pa svežo ali posušeno.

Ta resa vsebuje fumarinsko, čresleno in citronsko kislino, karotin, rudninske snovi, kot sta apnenec in kremenčeva kislina itd. Tudi v tej resi so verjetno še druge, doslej neugotovljene snovi.

godovina slovenskega čebelarstva

ČEBELA – ŽLAHTNA SPREMLJEVALKA SLOVENSKE KULTURE

mag. MARIJA STANONIK – nadaljevanje

Potem je nenadoma opazil, da letajo čebele od čebelnjaka proti stari hruški. Odločil se je in stopil po tej čebelji poti. Našel me je, ležal sem v travi. V roki sem držal velik kos satu, ki je bil poln medu. Preobjedel sem se medu in omagal. Pa sem tiho legel v travo in nastavljal sat čebelam. Ko je prva obvestila panj, so si čebele naredile do mene pravo čebeljo pot. Gledal sem jih, kako priletavajo in odletavajo; srečen sem se smehljal, ko da jim vračam tisto, kar vsa jim s starim atom vzela.¹⁰⁵

IV. MOTIV ČEBELE V LITERARČENJU IN SLOVSTVENI FOLKLORI

Branko Čušin se je med drugim proslavil z vrsto akvarelov slovenskih čebelnjakov, zbral pa je tudi že nekaj napisov in kratkih verzov, ki za poduk ali šalo krasijo prebivališča čebel, nazadnje pa jih tudi kje objavijo. Slovenski čebelar je leta 1925 objavil: »Če se razpoči srce od ljubezni, / vosek raztali in vanj ga pogreznj.«¹⁰⁶ Res poceni zdravilo za bolezen, ki se praviloma ne dá pozdraviti. Za telesno zdravje je pri roki

nasvet: »Žlica žoltega medu ni draga, / – do zdravja ti pomaga.«¹⁰⁷ In kakor rože ni brez trnja, »brez žela ni medu.«¹⁰⁸ Leta 1927 pa piše v Slovenskem čebelarju: »V srcu led, v ustih med.«¹⁰⁹ Leta 1940 je v strokovnem glasilu slovenskih čebelarjev najti: »Muha, daj kruha! Brez potu ni medu!«¹¹⁰ Šaljivost je rodila naslednjo dvovrstičnico: »Štirje troti plešejo, štirje trobentajo, / matico ven vlečejo, od zadaj jo bencajo.«¹¹¹

V okolici Grosupljega na Dolenjskem stoji čebelnjak z nostalgičnim napisom: »Prehitro nam mine pomlad in poletje, / prehitro osuje mladosti se cvetje, / marljivosti, pridnosti, učite se od nas, / da mil počitek čakal bo vas.«¹¹² Na Planini pri Postojni so dali napisati na čebelnjak: »Čebela medena, zlata potica.«¹¹³ Star čebelar z Golnika pri Goričah se je domislil napisa, ki ga je bral na panjski končnici v čebelnjaku iz njegove okolice: »Pomagajte vsi ljudje, / Šimna tepejo tri žené, / Rožanka, Lubca, Obslakovca, / mene, Šimna, reveža.« Rožman, Lubčak, Oblak so domača hišna imena¹¹⁴ in očitno je napis lokalno šaljivo obarvan. Na Cankarjevem čebelnjaku na Selu pri Žireh sta bili dve panjski končnici z napisom: »Pridnosti in varčnosti / učite se od nas / da mir in pokoj / čakal bo vas.« Čebelnjak je odnesla povodenj leta 1925 ali 1926, ko so časopisi pisali, da Žirov ni več.¹¹⁵ Nelokaliziran pa je napis, ki ga je tudi ohranil Branko Čušin: »Kdor obupa, ta podleže.«¹¹⁶

Tudi folklorna rekla in pregovori nimajo več pravega doma, čeprav so povsod doma. V zvezi s čebelo je ljudska izkušnja izmodrovala naslednje: »V vigradi vsaka čebela krajcar (je vredna)«,¹¹⁷ »Če dobi strd čebela, / kmet dobro zrno pridela.«¹¹⁸ Včasih je govorica trda in neprizanesljiva: »Tu se špegaljate lenuhi, / pri tej marni mali muhi.«¹¹⁹

Ne le pridnost, ampak na splošno vse pa zadeva napotek: »Po bučelah se vižej.«¹²⁰ Med ljudmi na Gorenjskem pa je menda znano: Čebelica je majhen ptiček, / pa daje sladek dobiček.«¹²¹ Drugi dve rekli iz istega okolja interpretirata medčloveške odnose: »Ti sebi med, meni pa pelin.«¹²²

»Sprejaj z medom maže, / zadaj fige kaže.«¹²³ Gre za varianto prej navedenega: »V srcu led, v ustih med«¹²⁴ ali kakor je zapisal jezuitski slovenski pridigar Jernej Basar (1683–1738), doma iz Bitenja pri Škofji Loki: »Spoznej, de se ob sedanjem času veliko Judeževih bratov najde, ki so v ustih strdeni, v srcu strupeni. Aku si ti tistih eden, pobuljšaj se inu verzi taki strup iz tvojega srca.«¹²⁵

Morda bi se res dalo sociološko razložiti, da je eden največjih kmetov v nekem kraju izjavil: »Muha ne dá kruha« in s tem starim rekom¹²⁶ dal vedeti, da ni imel veselja do čebel. Tudi iz tukajšnjega gradiva je namreč razpoznavno, da so se vsaj nekdanji čebelarjenja lotevali ljudje, ki so v vaški skupnosti sodili na njen rob in ne v prvi vrsti premožni kmetje. Toda morda bi bilo tudi na ljudi mogoče zaobrniti misel, kakor jo je o čebelah zapisal Johann Wolfgang Goethe (1872–1832): »Polne medu so cvetlice, ampak samo čebele najdejo sladkobo.«¹²⁷ Še vojna (1941–1945) leta so našla pri čebeli pomoč za odgovor, kaj se je zgodilo: Ranjenec je za to, da ga je zadela krogla, odgovoril iznajdljivo: »Priletela je čebela, / pičila in odletela.«¹²⁸ Tista čebela je bila namreč krogla.

Folklorna pesem se z kdovekaj bogato motiviko čebel sicer ne more pohvaliti, a tista, ki obstaja, je nenadkriljivo prisrčna, saj je čebela prispodoba za ljubico.¹²⁸

»Čela je letéla
Na goro zeleno,
Srččala, srččala
Svojiga očeta,
O moj ljubi oče!
Al že róže cvéto?'
„Ja ja ja – so cvéle,
Pa so že ocvéle!’’
Čela je letéla
Na goro zeleno,
Srččala, srččala
Svoj’ga ljub’ga brata:
O moj ljubi brate,
Al že róže cvéto?’
„Ja ja ja – so cvéle,
Pa só že ocvéle!’’

Čela je letéla
 Na goro zeleno,
 Sréčala, sréčala
 Svojo ljubo mater:
 „O mâ ljuba mati,
 Al že róže cvéto?“
 „Ja ja ja – só cvéle
 Pa so že ocvéle!“
 Čela je letéla
 Na goro zeleno,
 Sréčala, sréčala
 Svojo ljubo sestro:
 „O mâ ljuba sestra!
 Al že róže cvéto?“
 „Ja ja ja – so cvele
 Pa só že ocvéle!“

Čela je letéla
 Na goro zeleno,
 Sréčala, sréčala
 Svojega ljubega:
 „O moj ljubi ljubi!
 Al že róže cvétô!“
 „Ja ja ja, mâ ljuba,
 Zdaj narlépsi cvétô?“

Pesem je znana v panonskem svetu, Štrekljeve objave izhajajo iz Pomurja in Bele kranije.¹²⁹

Za folklorne pripovedi o čebelah je značilno, da so pretežno aitiološke in te so tudi estetsko najmočnejše. V njih dobimo pojasnilo, zakaj mora čebelica umreti, kadar piči. Najprej ji je Bog ustvaril strupeno želo, češ: 'Kogar boš pičila, bo moral umreti.' Hudo so se namnožile in »kadar se jim je kdo zameril ali da jim je solnce preveč grelo telesca, so jezno pikale ljudi . . . in ti so mrli in mrli in bilo jih je vedno manj. V nebesih pa so jokali angelci, ker so imeli preveč dela. In dobri Bog je poklical čebelico k sebi in ji« razložil, da jih bo zaradi pretiravanja kaznoval. Še vedno se lahko branijo pred sovražniki. »A kadar bo katera pičila, bo morala umreti.« Sklonila je drobna čebelica glavicico pred Bogom, »razpela krilca in odbrenčala« svojim sesticam praviti o božji jezi.¹³¹ In zakaj »pravijo, da čebele umirajo, druge živali pa crkajo«: »Čebele pa ima Bog še posebno rad, ker delajo vosek, iz katerega so sveče, ki v cerkvi gore Bogu na čast.«¹³² Zapis iz leta 1884 pa razlaga,

»zakaj čebele slavé sveti večer«: »Ko sta sv. Jožef in Marija prišla v Betlehem, nista mogla v mestu nikjer prenočiti, ker so bile vse hiše prenapolnene tujih ljudi. Šla sta zatorej iz mesta ven na polje in našla ubožen hlev, pred katerim sta se ustavila. V isti čas stopi star pastir iz hleva ter ju nagovori, da naj pri njem ostaneta. Jožef in Marija stopita v hlev in pastir reče svoji ženi: 'Postrezi tujcema a jaz poženem ovce na pašo, da bode nekoliko več prostora pod našo ubožno streho. Nu predno otidem, prižgati hočem še voščeno svečo, da se vidimo.' Prižgavši svečo, otide. Za malo časa je bila temna noč in v tej noči je prišel Jezus na svet. Sveta Devica Marija je povila dete Jezuščka v plenice in ga položila v jaslice. Jožef in Marija sta slavila in častila Boga za toliko milost in dobroto. In zato, ker je voščena sveča razsvetljevala hlev, v katerem se je porodilo sveto Dete Jezušček, slave tudi čebele badnjik (= sveti večer) in božično noč z velikim veseljem in radostjo.¹³³

S področja prozne folklorne je za nas gotovo najbolj imenitna tista pripoved, kako so prišle čebele v naše kraje: »Sladkosnedni Noe je v barko vtihotapil panj čebel. Ko so vode upadle, so čebele ostale same. Več rodov je zrastle in ker je domovanje postalo pretesno, je mlada matica, ki se je izlegla med potopom, odpeljala tri rodove v votlino palme. Četrtri jo je zalotil vihar in jo z družino vred zanesel na Kranjsko.«¹³⁴ Od kod Josipu Westru misel, da je »Job, svetopi-semški čebelar«, ¹³⁵ se je mogoče opreti le na razlago Gorazda Makaroviča, da gre pri upodobitvah na panjskih končnicah za zamenjavo os, ki nastopajo v folklorni pesmi v motivih o Jobu, v čebele, ki se omenjenemu okolju pač veliko bolj prilagajajo.¹³⁶ Job je veljal za zaščitnika čebelarjev vse do 19. stoletja, ko ga je zamenjal sveti Ambrož. Ko je bil ta še otrok – tako legenda! – ga je spečega obsul roj čebel, iz česar so sklepali, da bo nekoč sloveč govornik. Zaradi onomatopoejske figure med – Medard so imeli svetega Medarda za drugega patrona oziroma pomočnika čebelarjev.¹³⁷